

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Šokis

2

Edgaro Montvido jubiliejui skirtas koncertas

4

Vytauto Bacevičiaus pianistų konkursas

5

„Ronja plėšiko duktė“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre

10

Akvilės Anglickaitės paroda „Kismas rymo“

11

Paulas B. Preciado apie filmą „Orlanda(s): mano politinė biografija“

12

Nauji filmai – „Roužų šeimos karas“

„22° G: būvis“, parodos fragmentas. 2025 m.

A. CHOSTEGIAN NUOTR.

Šokolado dėžutė

VDA Grafikos katedros 220 metų jubiliejaus parodos „22° G“

MONIKA PAKERYTĖ,

VILTĖ BARBORA VILŪNAITĖ

Šiais metais Vilniaus dailės akademijos Grafikos katedra švenčia 220 metų jubiliejų ir jo proga surengė net tris kūrybos parodas – absolventų „22° G: būvis“ VDA parodų salėse „Titanikas“, dėstytojų „22° G: režis“ galerijoje „Akademija“ ir studentų „22° G: terpė“ galerijoje „5 malūnai“.

Monika Pakerytė: Jubiliejinės, kaip ir naujai įsigytų, naujai sukurto ar tiesiog draugų kūrinį, parodos dažniausiai neturi konceptualios idėjos, bet pasižymi platesniu bendrumu ir tiesiog proga. Nemanau, kad tai blogas ženklas. Gal labiau savybė, apie kurią galvoti neturiu tiek žodžių, kiek esu primokyta kalbėti apie konceptualias parodas. Atsiranda netyčinė, bet skatinama mąstymo hierarchija. Šios parodos kuria

besivystantį pasakojimą. Šiuo atveju nenoriu aprašinėti, labiau noriu aptarti bendras tendencijas.

Grynai dėl formalumų – jubiliejus ir „Titaniko“ antro aukšto erdvės – prisimenu prieš kelerius metus vykusią Tapybos katedros jubiliejinę parodą „225“ (kuratoriai L ir M). Ši paroda pavertė ekspozicinę salę salonu – ir iš archyvų ištraukti, ir vos baigusiu absolventų darbai aplipo baltas sienas nuo lubų iki grindų. Tą pavyzdį miniu, nes šiuo atveju grafikai atsitraukia nuo tokio įprastinio praeities ir dabarties priešinio ar gretinimo modelio.

Viltė Barbora Vilūnaitė: Gal jubiliejinės parodos yra proga atsigręžti į savo katedrą, bendruomenę ir ieškoti kažko užmiršto, apleisto, supažindinti lankytoją ne tik su „klasikais“. Įsivaizduoju, kad tai sunkus darbas. Iš autorių kiekio akivaizdu, kad aktyviai kuriančių grafikų Lietuvoje turime daug. Vaikstant po „Titaniko“

antro aukšto sales sunku negalvoti, kas slypi už pilkų archyvo durų: tūkstančiai eksponatų, sukaupę per 220 metų. Linkiu kito jubiliejaus proga atverti šią Pandoros skrynią ir pasinerti į archyvą.

M. P.: Aš noriu pasidžiaugti, kad Pandoros skrynia nebuvo atidaryta. Visos trys parodos gaivios ir gyvos – jos atspindi tai, kas vyksta dabar, ir leidžia pasvajoti apie ateitį. Žinoma, gali kilti ir klausimas – iš kur visa tai atsirado? Bet nejučiu būtinybės jį krutinti.

Parodų lankymą pradėjau nuo Grafikos katedros absolventų parodos „22°G: būvis“ (kuratorė Elena Grudzinskaitė). Ekspozicija suvaldyta, paliekant mažesnius ar didesnius plotus sienoms kvėpuoti, tačiau sudaro tankumo įspūdį. Manau, tai atsitinka dėl plačių tikslų – noro ištraukti

NUKELTA Į 9 PSL.

Pasiilgstantis cikadų giesmių

Edgaro Montvido koncerto Nacionaliniame operos ir baleto teatre pėdsakais

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Didžiulis malonumas klausytis muzikos, kai ji skamba netrikdoma techninių nesklaidumų ar atlikėjo fiziologinės įtampos. Šis koncertas, vykęs rugsėjo 13 d. Operos ir baleto teatre, dabarties akustiniame sąmyšyje klausytojams tapo dvasią raminančia oaze. Apgalvota programa (klausytojai puikiai priėmė net savo stilistika koncerte disonavusį Ástoro Piazzollos „Libertango“) skoningai ir reprezentatyviai pristatė penkiasdešimtmetį švenčiantį Lietuvos tenorą Edgarą Montvidą. Pirmoji koncerto dalis buvo skirta dainininko lyrinio tenoro charakteriui tipiškam Jules'io Massenet operos „Verteris“ herojui. Atlikti orkestrui skirti preliudai, Verterio, Šarlotės arijos ir reikšmingiausios scenos. Montvidui talkino puikūs partneriai: sopranas Viktorija Miškūnaitė, Europoje laukiama amerikiečių dainininkė mecosopranas Rachael Wilson, teatro simfoninis orkestras, tą vakarą diriguojamas su Europos bei Lietuvos orkestrais dirbančios Giedrės Šlekytės.

Puikus sumanymas operų fragmentus pristatyti kompaktišku artistišku vieniu, klausytojams leidžiant pajusti muzikos ir personažų santykių tikrumą, herojų emocinės įtaigos galią. Spalvinga, daugiaplanė buvo graži, turtingu balsu dainavusi Šarlotė – Wilson.

Antroji koncerto dalis buvo skirta Massenet operos „Manon“ herojams. Manon personažą emociškai, vokaliai įtaigiai kūrė pastaraisiais metais kaip dainininkė ir aktorė labai subrendusi Lietuvos operos primadona Viktorija Miškūnaitė. Montvido kūrybos tendencijos atsiskleidė Georges'o Bizet operos „Karmen“

Edgaras Montvidas, Giedrė Šlekytė

M. ALEKSOS NUOTR.

muzikoje. Puikus, stilingas operos puslapis – Wilson atlikta Karmen daina iš antro veiksmo „Chanson Bohème“. Ir Montvidas antro veiksmo „La fleur que tu m'avais jetée“ dainavo įprasmindamas vidines potekstes, menamas scenines aplinkybes, kompozitoriaus partitūros žymes (kokybiškai, emocionaliai skambėjo kulminacinė frazė aukštame registre, *pp*, *p* diapazone). Visokeriopai įprasminimas buvo ir operos finalas.

Savotiškoje trečioje koncerto dalyje skambėjo lengvesnio žanro sceninė muzika – kelios sarsuelos dainos, Agustino Lara „Granada“ ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio genijų priminusi išjausta „Oi, giria giria“ be orkestro pritarimo.

Šlekytės diriguojamas orkestras su solistais užmezgė puikų ryšį: kūrė raiškų muzikos charakterį, jautriai akompanavo, leido skambėti jų balsams. Nepratusiai prie

šios scenos akustikos dirigentei ne visur pavyko suvaldyti orkestro balansą: ne kartą vedančias temas gožė akompanuojantys antraeiliai balsai. Tačiau ji tikrai buvo verta gėlių puokštės koncerto pabaigoje, kaip ir Miškūnaitė. Matyt, renginys neturėjo šeimininko. Vakaro vedėjas Julius Gricevičius taip pat suteikė labiau lengvabūdiškumo nei solidumo, matyt, nežinoma jam buvo ir pristatytos sarsuelos prasmė.

Per prabėgusius kūrybos metus Montvidas sukūrė daugiau nei 40 vaidmenų operose. Į jo biografiją įrašyti koncertai su tokiais dirigentais kaip Antonio Pappano, Charles'is Dutoit, Pierre'as Boulezas, Kirillas Petrenko, seras Johnas Eliotas Gardineris, Gintaras Rinkevičius ir kiti. Dirbta su tokiais režisieriais kaip Kitas Warneris ar Anthony Minghella, išpildytos įdomios vaidmenų traktuotės. Pasaulio operos ir koncertų scenose sukūręs savo

ryškų įvaizdį, Montvidas nenuotolo nuo Lietuvos. Todėl mes galime gėrėtis jo sukurtais vaidmenimis ir vertingomis koncertų programomis.

Ne kartą teko girdėti Montvidą sakant, kad dainininkui būtina nuolat lavinti balsą, intelektą, kūną ir dvasią. Kad išėjęs į sceną turėtų ką atverti žiūrovui, kad galėtų su juo kalbėti. Manau, kad mūsų tenorui ypatinga Alfredo partija Giuseppe's Verdi „Traviatoje“. Ją atliko 2000-aisiais LNOBT scenoje, baigdamas Lietuvos muzikos ir teatro akademiją, drauge su Julija Stupnianeck, Dainiumi Stumbru. 2003 m. dainavo dar būdamas Londono karališkosios „Covent Garden“ operos studijos stažuotojas. Paryžiuje dainininkas aplankė Monmartro kapines, kur palaidotas „Damos su kamelijomis“ autorius Alexandre'as Dumas jaunesnysis ir jo amžininkė Paryžiaus

kurtizanė Marie Duplessis, Violetos prototipė...

Matyt, dainininką įkvepia romantinės istorijos, kelionės po nežinią. Jaunystėje jis norėjo būti tai archeologu, tai artistu, jau mokantis fortepijono pakerėjo Puccini muzika. Kiekvienais metais, susitikimai su menininkais plėtė intelektą, repertuaras – muzikos pasaulio įvairovę. Greta puikių tradicinių lyrinio tenoro personažų – Verterio, Lenskio, Pinkertono – atsirado neįprasto vokalo partijos Karolio Szymanowskio, Samuelio Barberio, Albano Bergo, Leošo Janačeko, Igorio Stravinskio kūrinuose.

O kur dar stambios formos kūriniai su orkestru, choru. Klausytojai žavisi ir Montvido kamerinėmis programomis, kuriose dainininkas jaučiasi esąs scenos šeimininkas. Su fortepijonu (kartais ir orkestru) subtiliai perteikia minties, žodžio, emocijos prisodrintas, išgyventas dramas.

Pasaulinėje operos scenoje neišvengiama konkurencija – kasmet sužiba naujų žvaigždžių, rinka perpildyta. Todėl dainininkui buvo svarbu rasti savo nišą. Joje Montvidas, laisvas menininkas, išmoko pajusti, užfiksuoti savus pranašumus ir neprapulti margoje atlikėjų jūroje. „Užsidarantys teatrai – kaip užsidaranti ligoninė, nes bjaurasties virusams leidžiama pulti mūsų smegenis. Būtina pasiilgti teatro. Nuolat žadinti meno alkį“, – pandemijos akivaizdoje yra pasakęs brandos metus pažymintis Edgaras Montvidas. Dabar jau galėdamas pasirinkti norimas veiklas, dainininkas stengiasi išlaikyti gyvenimo balansą, kuriame randa vietos kūryba scenoje, savasties tobulinimas, Pažaislio festivalio puoselėjimas ir cikadų Prancūzijos kalnuose giesmių troškulys.

Tas saldus jausmas apsigavus

Šiuolaikinio cirko spektaklis „Heka“

GRETA VILNELĖ

Pasaulyje yra vos keli vaizdiniai, kuriuos galima stebėti valandų valandas ir jie niekad nepabosta: ryškiai šviečiantis ugnies liežuvis, bangų mūša begalinio vandenyno plote ar kamuolys, tiksliai skrendantis į krepšinio lanką arba į žonglieriaus rankas. Šie skirtingi vaizdai turi bendrą bruožą – stebėdami juos tikime tuo, kas nepaaiškinama, tikime lemiama akimirka arba paslaptimi. Būtent tokio tikėjimo vedami rugsėjo 6 d. žiūrovai rinkosi į „Menų spaustuvės“

Juodąją salę, kurioje pristatytas žongliravimo ir magijos kupinas spektaklis „Heka“. Tą patį vakarą, kai šiuolaikinio cirko entuziastai stebėjo „Heką“, krepšinio gerbėjai būrėsi prie ekranų žiūrėti Europos čempionato rungtynių. Ir viena, ir kita veikla tą vakarą tapo paveikia emocine patirtimi, kupina ovacijų, įsitraukimo ir netikėtų grimasų. Abiem atvejais žiūrovų vienija ne tik žvilgsnio intensyvumas, bet ir pašąmonės noras patikėti neįmanomu. Juk kas, jei ne magijos troškimas, leidžia iki pat skutinės sekundės tikėtis pergalės, esant akivaizdžiai taškų persvarai?

Ar „Menų spaustuvės“ komanda, suderinusi spektaklį rodyti būtent pirmąjį rugsėjo šeštadienį, nujautė šį paralelinį kontekstą, nežinia. Ir vis dėlto „Heka“ nepasiduoda foninei konkurencijai – spektaklis nuo pat pirmų akimirkų kviečia įsitraukti į iliuzijos žaidimą, prilygstantį sporto sirgaliams patiriamam jauduliui. Žaidimą tik paliudija raudonai apsirengęs pasakotojas, neaiškios tapatybės veikėjas, be perstojo kartojantis, kad galbūt jis yra legendinės Londono trupės „Gandini Juggling“ įkūrėjas Seanas Gandini, o gal tik juo apsimetantis aktorius.

Ši abejonė tampa įvadu į visą spektaklio struktūrą, paremtą nuolatinio perėjimo tarp realybės ir fikcijos. Spektaklis, pavadinamas pagal senovės egiptiečių dievo Atumo savybių personifikaciją, susieja žongliravimą, magiją ir performatyvumą į virtinę nenuspėjamų etiudų. Kai kuriose scenose šios disciplinos atliekamas vienu metu, kitose žaidžiama forma ir turiniu. Vienoje iš scenų pasakotojas improvizuoja *stand up'o* komediją, kitoje skaito ištrauką iš magijos istorijos veikalų, vėliau trupė ją skanduoja skirtingomis kalbomis,

žongliruodama kamuoliukais. Spektaklis „Heka“ nėra vien trupės žongliravimo ir magijos aukštos technikos demonstracija. Jo misija – apeliuoti į žiūrovo vaizduotę, praplėsti suvokimo ribas ir pasiūlyti alternatyvų būdą matyti kasdienybę. Tai išryškėja siurrealistinėse scenose, kuriose, pavyzdžiui, du žonglieriai dėvi vienas kelnes ir žongliruoja kaip vienas keturkojis kūnas, primenantis graikų mitą apie pirmųjų žmonių žmones. Kitoje scenoje aktorius žongliruoja trimis skirtingo dydžio

NUKELTA | 3 PSL.

Kai atmintis tampa gyva muzika

Premjera: Vaclovo Augustino „Mišios už mirusius (Requiem)“

LUKRECIJA STONKUTĖ

XV tarptautinis Šv. Jokūbo festivalis, 2011 m. gimęs iš Valstybinio choro „Vilnius“ ir Brolių dominikonų iniciatyvos, šiemet vyksta nuo rugsėjo 6 iki spalio 26 dienos. Muzika skamba (-ės) ne tik Vilniaus Šv. Apaštalo Pilypo ir Jokūbo, bet ir Šv. Juozapo (Pilaitėje), Šv. Kazimiero bažnyčiose, Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje bei regionuose.

Jau tapo tradicija festivalio pradžios koncertuose pristatyti lietuvių autorių premjeras. Šiemet rugsėjo 13-osios vakarą Vilniaus Šv. Apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčioje skambėjo Vaclovo Augustino „Mišios už mirusius (Requiem)“ chorui *a cappella* su *ad libitum* vargonais. Kūrinį atliko Valstybinis choras „Vilnius“, dirigavo meno vadovas ir vyr. dirigentas Artūras Dambrauskas, vargonų partiją grojo Vincenzo De Martino. Koncertą vedė Gerūta Griniūtė. Verta paminėti, kad Dievo namų erdvė buvo sausakimša – pririekė papildomų kėdžių. Tai ne tik premjeroms būdingas „atributas“, bet ir aiškus ženklas, kad nauja lietuviška choralinė muzika itin reikalinga.

Per pokalbį autorius papasakojo, kad šis opusas skirtas per anksti išėjusiems kolegoms ir bičiuliams pagerbti. Tarp jų – šviesaus atminimo skirtingų kartų ir profesijų kultūros žmonės: kompozitorius Vidmantas Bartulis, choro dainininkas ir partitūrų perrašinėtojas Rimas Karalius, muzikologas ir kritikas Vladas Zalatoris, ilgametis Nacionalinės filharmonijos darbuotojas Gintas Burba, atlikėjas ir ansamblių telkėjas Genadijus Alfimovas, filosofas Leonidas Donskis, pianistė, pedagogė Melita Diamandidi, dirigentas ir „užmirštos“ žydų

kompozitorių muzikos gavitojas Amaury du Closelis, Vilniaus miesto savivaldybės choro „Jauna muzika“ ilgametė siela Salomėja Jonynaitė, roko ir miuziklų novatorius Kęstutis Antanėlis, kompozitorius ir teatro žmogus Faustas Latėnas. Visi jie – šio „Requiem“ tylūs bendrakeleiviai, „įrašyti“ į partitūros audinį ne vien pavardėmis, bet pačia atminimo intencija.

Augustinas pasirinko tradicijos tęsėjo kelią. „Requiem“ formos pamatus jis sėmėsi iš renesansinės gedulingų mišių architektūros – grigališkojo choralo ir polifoninių epizodų kaitos, trumpų, aiškių segmentų logikos, antifoninio dialogo. Tačiau tai nėra tik stilizacija, mat kompozitorius kūrė šių dienų kalbą, su subtiliais harmoniniais poslinkiais, gyva ritmine tėkme ir plačia tembrine dramaturgija. Kūrinį sudaro vienuolika dalių, suskaidytų į trumpas, bet kryptingas atkarpas, kurios dažnai pereina *attacca* principu. Dėl to „Requiem“ kvėpuoja nenutrūkstancia maldos tėkme, choralo epizodai veikia it ramybės kolonos, o polifoninės bangos – kaip emociniai refleksai, atveriantys skausmo, pagarbos ir šviesos lauką.

Akustiškai Šv. Apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčia šiam opuso tipui pasirodė dėkinga. Čia aidėjimas šiltas, o tembras įgavo „arctinės šviesos“ minkštumą. Vis dėlto vienas esminis sprendimas ateičiai galėtų būti kitoks. Tokio masto choriniam kūrinii, kuriame vargonų partija numatyta kaip atraminė spalva, vertėjo rinktis erdvę su tikrais, mechaniniais vargonais. Autentiškas, sodresnis vargonų skambesys suteiktų apatinėms atramoms daugiau kūniškumo, o kulminacijose padėtų išlaikyti balanso skaidrumą. Vincenzo De Martino

Choras „Vilnius“, Artūras Dambrauskas, koncerto solistai, Vaclovas Augustinas

K. POLUBINSKOS NUOTR.

atliekama partija skambėjo darniai, subtiliai derindamasi prie choro.

Choristų darbas padarė brandų įspūdį. Buvo justis, kad choras „Vilnius“ šį opusą „neša“ su vidine motyvacija ir meile muzikai. Dauguma dainininkų akylai sekė dirigento mostą, frazės turėjo aiškias pradžias ir pabaigas atramas, *pianissimo* – tikrą, o ne tariamą tylą. Arūno Dambrausko dirigavimas pasirodė tikslus, sykiu empatiškas erdvei. Tempai ir dinamika buvo koreguojami taip, kad salės grįžtamasis ryšys netaptų trukdžiu. Labai pasiteisino Augustino sumanymu puslankiu išdėstyti choro balsai. Antifoninės sąšaukos skrodė erdvę tarsi švytuoklė, sukurdamos stereofoninę garsovaizdį, kuriame balsai gyvai bendrauja.

Vis dėlto premjeroms būdingų „baltų siūlių“ taip pat būta. Kai kuriose vietose solistai įstojo ne visuomet idealiai švariai. Retkarčiais intonacija trumpam „pasislinkdavo“ ir choro grupėse, ypač ilgesniuose *crescendo*

ar sudėtingesnėse moduliacijose. Epizodiškai buvo juntamas ir nevienodas choristų išitraukimas. Tai, be abejonės, koreguojama ir, atsižvelgiant į kolektyvo lygį bei profesionalų dirigento darbą, tikėtina, kad jau per kitus atlikimus šie dalykai bus nušlifuoti.

Kūrinio muzikinės kalbos argumentai buvo stipriausi, išgirdus, kaip tradicijos „stuburas“ persmelkė šiuolaikinę jauseną. „Kyrie“ dalies pradžioje choralas iškilio beveik šnabždesiu ir organiškai perėjo į polifoninį prašymo kreipinį be patoso; „Sanctus“ – kūrinio semantinis centras, sujungiantis sakralų tekstą ir asmeninę atmintį. Čia itin skaidriai buvo girdima dedikacijos Leonidui Donskiui prasmė. Komunijos dalyje „amžinosios šviesos“ motyvas pasirodė ne kaip retorinis štampos, o kaip švelni vidinė atrama, vedanti į ramybės jausmą. Tokios dramaturginės kryptys byloja apie kompozitoriaus braižo tvirtumą – renesansinės formos modelis čia ne perpieštas, o įprasminas.

Publikos reakcija buvo šilta ir nuoširdi. Buvo justis, kad dalis auditorijos atėjo su savais atminimais, o kūrinys suteikė progą įvardyti netektį, kartu ir prasmę, sudėliotą muzikos logikoje. Šiame kontekste svarbi ir Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarės, Europos audito rūmų narės dr. Laimos Liucijos Andriekienės, daugelį metų artimos Šv. Jokūbo festivaliui, 2024 m. įsteigta jos vardo premija. Ji kasmet skiriama už naują choralinę kūrinį, sukurtą specialiai festivalio programai. Pirmoji laureatė – kompozitorė Zita Bružaitė už kompoziciją „Buen Camino!“. Šiemet premija skirta kompozitoriui Vaclovui Augustinui už „Requiem“ mišriam chorui ir vargonams – simboliškai už opusą, kuriame atmintis tampa gyva muzika. Festivalio kontekste šis opusas tapo stipriu pradžios akcentu, patvirtinančiu ilgametę tradiciją festivalį atverti lietuvių autoriaus naujiena ir primenančiu paprastą, tačiau esminę tiesą: mirties nėra, kol atmintis gyva.

ATKELTA IŠ 2 PSL.

žiedais, kol šie tarsi pradeda gyventi savo gyvenimą ir pakimba ore prieš šeimininko valią. Tai akimirka, kai iliuzija pasiekia kulminaciją, įkvėpdama tikėjimą stebuklu.

Spektaklyje „Heka“ juntamas aiškus noras sugrąžinti žiūrovui vaikišką požiūrį tašką – tą naivų, bet tyrą susidomėjimą. Todėl čia atsiranda ir elementų, primenančių ankstyvąjį cirką, noras žadinti pirmąjį nuostabos bei baimės jausmus. Scenografija ir dramaturginė struktūra primena be trukdžių veikiančią mechanizmą, tarsi estetinį *perpetuum mobile*. Tačiau už šios harmonijos slepiasi griežta logika. Praėjusiais metais „Menų spaustuvės“ festivalyje „Helium“ rodytas trupės

Scena iš spektaklio „Heka“

D. PUTINO NUOTR.

„Tall Tales Company“ spektaklis „Square Two“ atskleidė, kad už paprastų žongliravimo modelių slypi sudėtinga matematika. Tą patį galima pasakyti ir apie „Heką“ – čia kiekvienas gestas

apskaičiuotas, veiksmas numatytas iš anksto.

Be to, spektaklyje galima atpažinti ir vizualiųjų menų įtaką. Kai kurie sprendimai primena „De Stijl“ judėjimą ar net kubizmo

formas. Pavyzdžiui, scena, kai mergina sėdi prie ilgo balto stalo ir atlieka keistus, vėliau į trumpas fantasmagoriškas istorijas išsiplėtojančius veiksmus: jos rankos dauginasi, kojos skyla, plaštaka virsta keistu padaru. Finalinėje scenoje šis vaizdas kartojasi, tačiau žiūrovui atsukama kita perspektyva. Stalas pasuktas, o triukų mechanizmai atskleidžiami. Taip paaiškėja, kad „suskilusios“ kojos atitrūkusi dalis iš tiesų priklausė kitam, po stalu pasislėpusiam atlikėjui. Ši dramaturginė struktūra sukuria žiedinę kompoziciją, padedančią abstrakčiomis idėjomis suteikti spektakliui užbaigtumo pojūtį. O kūrybinis pasirinkimas atskleisti magijos triuko užkulius – drąsus sprendimas. Tačiau ši scena tampa paveiki tik tiems žiūrovams, kurie

trokšta sužinoti techninį magijos triuko išpildymą. Kiti tam ir atėjo, kad apsigautų.

Galiausiai „Heka“ primena, kad žiūrėdami ir cirką, ir krepšinį tikime ne tik technika ar fizika, bet ir trupučiu stebuklo. Spektaklio pabaigoje, atskleidus triuką, iš salės pasigirsta juokas – palengvėjimo ir apgaulės džiaugsmo mišinys. Galbūt įdomiau nežinoti ir likti suklaidintam? Išeidamas iš salės supranti, kad garsiausios ovacijos skiriamos ne gudriems mechanizmomis, o mūsų pačių troškimui bent trumpam patikėti nepatikimu. Dėl šio išeities taško „Heka“ tampa ne tik dar vienu kultūriniu renginiu, bet ir priminimu, kad menas, kaip ir žaidimas, gyvena iš žiūrovo atidus, bet kartu naivaus žvilgsnio.

Sviesti pirštinę istorijai

Pirmasis tarptautinis Vytauto Bacevičiaus pianistų konkursas Kaune

AUŠRA STRAZDAITĖ-ZIBERKIENĖ

Šventė, įvykis, pagarbinimas – tokiomis žodžiais buvo atsiliepiama apie pirmąjį Vytauto Bacevičiaus pianistų konkursą, kurio finalas vyko Kauno valstybinėje filharmonijoje rugsėjo 14 dieną. Mikalojaus Konstantino Čiurlionio jubiliejinių metų ir daugybės vardinių konkursų, kuriuose skamba patogi, daugumos muzikantų repertuarų muzika, fone išdygo jis – dvigubas, kompozitorių ir pianistų, Vytauto Bacevičiaus konkursas, avangardiškai pareikalavęs šiuolaikinės muzikos. Pirmasis, bet, tikiuosi, ne vienintelis ir ne paskutinis, kritikuotas dėl repertuaro laiko ir ideologijos rėmų, negausus dalyvių, bet vis dėlto įvykęs.

Jeigu reikėtų trumpai ir ne muzikai pristatyti Vytautą Bacevičių, ko gero, pirmiausia paminėčiau, kad jis buvo pianistas. Tuomet – kad kompozitorius. Tuomet – eseistas, kuriam Vasario 16-osios Lietuvoje prirėkė savo, straipsnius apie muziką ir teatrą publikuojančio žurnalo. Fortepijono, estetikos ir harmonijos dėstytojas. Atsidėjęs laišku šeimai rašytojas. Bacevičius, vienas pirmųjų lietuvių muzikos avangardistų, buvo puikus koncertuojantis pianistas, paliko didelį, vertingą fortepijoninės ir simfoninės muzikos palikimą: operą „Vaidilutė“, baletą „Šokių sukuryje“, šešias simfonijas, keturis koncertus fortepijonui ir orkestrui, daugiau kaip penkiasdešimt kūrinių fortepijonui.

Kaune jis gyveno trumpai, bet čia koncertavo, leido žurnalą ir dėstė, tad natūralu, kad konkurso iniciatyva užgimė Kaune, antrasis turas vyko Kauno Juozo Gruodžio konservatorijoje, o finalas – Kauno valstybinėje filharmonijoje, visai netoli jo namų mininės memorialinės lentos E. Ožeškienės gatvėje. Kai minėjome Bacevičiaus šimtmetį, atrodė, kad Onos Narbutienės parengtas dvitomis, išleistas muzikos plokštelės, memorialinė lenta yra daug ir pakankamai. Juk ne kiekvienas muzikas tą gauna, ypač išeivis ir pasirinkęs likti laisvu menininku. Mes tarsi jau žinome, ką ir kaip jo groti, dar tik reikėtų išsileisti visus jo kūrinius, dar išgirsti, kaip jį interpretuoja ne lietuviai, ir, pagaliau, 120-osios gimimo metinėms tikrai pajusime laisvą ir išdidžią Bacevičiaus dvasią.

Klausantis konkurso antro turo ir finalo galvoje sukosi išdidi Bacevičiaus mintis iš laiško broliui Kęstučiui ir brolienei Halszkai:

Konkurso laureatai Milda Marija Kiškūnaitė, Viktoras Orestas Vagusevičius, Borim Kang, Joe Howsonas

L. POVLAIČIO NUOTR.

„Fortepijonu šiandien skambinu taip, kad drąsiai galėčiau sviesti pirštinę geriausiems pianistams“ (1945 m., Niujorkas). Būtent tai jis darė visą gyvenimą – koncertuodamas Lietuvoje ir užsienyje, dėstydamas, rašydamas.

Nematomą pirštinę istorijai metė VšĮ „Akantas“ (direktorė Zita Bružaitė) ir projekto vadovas muzikologas dr. Darius Kučinskas, Bacevičiaus 120-ųjų gimimo metinių jubiliejų nutarę pasitikti dviejų dalių tarptautiniu konkursu – kompozitorių (surengtas 2024 m.) ir pianistų.

Pianistų konkurso rengėjai kėlė ambicingus planus: siekdami dėmesį skirti šiuolaikinei muzikai, apribojo repertuaro laikotarpį šimtmečiu (1925–2025 m.), rekomendavo negroti sovietinės ir dabartinės Rusijos bei Baltarusijos kompozitorių kūrinių. Pagal konkurso nuostatus, jame taip pat negalėjo dalyvauti žiuri komisijos narių studentai ar pianistai, pas juos mokęsi pastaruosius porą metų. Pirmame ture dalyviai turėjo pateikti vieną virtuozinę pjesę ar etiudą ir vieną ar daugiau laisvai pasirinktų kūrinių. Antrame ture, kurio bendra trukmė 40–50 minučių, buvo tikimasi vieno ar daugiau Bacevičiaus kūrinių, konkurso dalyvio atstovaujamos šalies autoriaus, vieno ar daugiau laisvai pasirenkamų kūrinių ir vieno iš V. Bacevičiaus kompozitorių konkurse pernai premijuotų kūrinių. Būtinai paminėti, kad pirmą vietą pelniusi Borjigino T. Ayaso kūrinių „Ignite Flame“ atliko keturi dalyviai (Paula Bogatyriūtė, Borim Kang, Milda Marija Kiškūnaitė ir Viktoras Orestas Vagusevičius), ketvirtą vietą laimėjusio Skylaro Limo „Figure obscure“ – du (Danielė Banišauskaitė ir Gustas Perkaudas), antrą vietą laimėjusio Zekuni Ji „Lament“ – vienas (Joe Howsonas). Dėmesio nesulaukė trečios vietos laimėtojo Lino Seno „Youiverse“. Finalui

dalyviai galėjo rinktis Vytauto Bacevičiaus Fortepijoninį koncertą Nr. 2 (1933), Gražynos Bacevicų Koncertą (1949), George'o Gershvino Koncertą F-dur (1925), Maurice'o Ravelio Koncertą G-dur (1931), Bruno Markaičio Koncertą (1967) ir Tomo Kutavičiaus „Dievišką šėlą“ (2021). Finale Kauno miesto simfoniniam orkestrui dirigavo Martynas Staškus.

Konkurso dalyvius vertino komisija: Gabrielius Alekna, pirmininkas (JAV, Lietuva), Angelina Gadeliya (JAV, Ukraina), Laura Mikkola (Prancūzija, Suomija), Lina Navickaitė-Martinelli (Lietuva), Cezary Sanecki (Lenkija).

Konkursą lydėjo Kauno miesto muziejaus Miko ir Kipro Petrauskų namuose rugsėjo 10 d. vykusio solidi konferencija „Vytautas Bacevičius: asmenybė, kūryba, sklaida“, kurioje pranešimus skaitė dr. Darius Kučinskas („Vytauto Bacevičiaus ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kelias į Lietuvą“, KTU), Yusuke Ishii („Lietuviškos temos, nelietuviška muzika: Vytauto Bacevičiaus Koncerto Nr. 1, op. 12, atvejais“, LMTA), dr. Lina Navickaitė („Formuojant interpretacijų kanoną: Vytauto Bacevičiaus fortepijoninės muzikos įrašai“, LMTA), Alina Ramanauskienė („Vytautas Bacevičius: pedagoginė veikla“, Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazija), Šviesė Čepiauskaitė („Kūrybos aspektas Vytauto Bacevičiaus laiškuose seseriai Gražynai Bacevicz“, VDU), dr. A. Strazdaitė-Ziberkienė („Vytauto Bacevičiaus „Muzika ir teatras“: vertybinė paradigma ir kultūrinis kontekstas“, KMM), Zita Bružaitė („Vytauto Bacevičiaus garsiniai horizontai ir jų atšvaitai“, VšĮ „Akantas“). Parengta ir Kauno miesto muziejaus polapyje „Virtualus muziejus“ eksponuojama virtuali paroda „Klavišais, natomis ir žodžiais. Vytautas Bacevičius“ (kuratorė A. Strazdaitė-Ziberkienė, nuoroda: <https://virtualus.kaunomuziejus.lt/parodos/klavisais-natomis-ir-zodziais-vytautas-bacevicius>).

virtualus.kaunomuziejus.lt/parodos/klavisais-natomis-ir-zodziais-vytautas-bacevicius).

Kauno Juozo Gruodžio konservatorijoje rugsėjo 11 d. vykusiame antrame ture dalyvavo lietuviai Paula Bogatyriūtė, Danielė Banišauskaitė, Milda Marija Kiškūnaitė, Gustas Perkaudas ir Viktoras Orestas Vagusevičius, Joe Howsonas (JK), Borim Kang (Pietų Korėja). Pirmą vietą, 5000 eurų prizą ir galimybę surengti rečitalį Gražinos ir Kęstučio Bacevičių muzikos akademijoje Lodzėje pelnė Viktoras Orestas Vagusevičius. Antrą vietą, 3000 eurų prizą, įvertinimą už geriausią konkurse privalomo kūrinio atlikimą – Joe Howsonas. Tarptautinis Thomo Manno festivalis ir Th. Manno kultūros centras už antrame ture jo paskambintą programą, „už subtilių pasirinktų kūrinių stilistinę sąsąmbą, už artistškumą ir muzikinį sąmojų“ suteikė jam galimybę surengti rečitalį Tarptautiniame Thomo Manno festivalyje 2026 metais. Trečią vietą, 2000 eurų prizą, įvertinimą už geriausią Bacevičiaus kūrinio atlikimą pelnė Milda Marija Kiškūnaitė. Ji rečitalį surengs „Organum“ salėje. Ketvirtą vietą ir 1000 eurų prizas atiteko Kauno valstybinėje filharmonijoje koncertuosiančiai Borim Kang. Publikos prizą (pagal II turo programą) ir 500 eurų pelnė Danielė Banišauskaitė.

Apie dalyvių repertuaro pasirinkimus nuomonę susidaryti galima iš konkurso laimėjusio Vagusevičiaus programų: pirmame ture atlikęs Beato Furrerio „Drei Klavierstücke: III“, Pierre'o Jodlowskio „Série blanche“, Tristano Murailo „La Mandragore“, antrą turą įspūdingai pradėjo Borjigino T. Ayas „Ignite Flame“, tęsė Pierre'o Boulezo „12 Notations pour piano“, George'o Crumbo „Eine Kleine Mitternachtsmusik“ ir baigė Bacevičiaus „Spring Siuite“, op. 50. Finale su Kauno miesto simfoniniu orkestru jis atliko savižudiškai virtuozinę Tomo Kutavičiaus „Dievišką šėlą“. Mėgaudamasi jo atliekama programa atkreipiau dėmesį į jos šiuolaikiškumą, laisvą, preciziškai tikslų bei galingą skambesį.

Prisimenant rengėjų tikslą sukurti Bacevičiaus kūrybos tarptautinę sklaidą, paskatinti jaunos kartos domėjimąsi šiuolaikine muzika bei propaguoti Lietuvos šiuolaikinį meną užsienyje ir vertinant konkurse skambėjusių muziką, tenka džiaugtis rezervuotai. Be abejo, Bacevičių atliko kiekvienas, bet vis dėlto nesirinkdamas paskutinio dešimtmečio jo kūrybos (vyravo kūriniai, sukurti

tarp 1933 ir 1955 m.). Lietuvos kompozitorių, be paties Bacevičiaus, išgirdome nedaug: tai Vladas Jakubėnas, Alvidas Remesa, Vidmantas Bartulis (jo „Dvi nuotakas“ pirmame ture atliko Banišauskaitė), Vyktintas Baltakas, Bronius Kutavičius (Baltako „Pasaką“ ir Kutavičiaus Sonatos I ir II dalis pirmame ture pagrojo Bogatyriūtė), Julius Andrejevas (jo „Lemtį“ grojo Bogatyriūtė ir Kiškūnaitė), Jurgis Juozapaitis (jo „Paskendusį varpą“ pirmame ture grojo Perkaudas), Tomas Kutavičius. Deja, finale neišgirdome nei Bacevičiaus, nei Bacevicz koncertų, o antrame ture – Žibuoklės Martinaitytės „Flashes of Illumination“ ir Ryčio Mažulio „Entropė“, kurie buvo negalėjusio dalyvauti Roberto Fleitzo (JAV) programoje. Dauguma dalyvių rinkosi XX a. parašytus kūrinius ir tik vienetai drįso „suriškuoti“ XXI amžiumi, atlikdami ne tik privalomus kūrinius: Bogatyriūtė ir Vagusevičius – Crumbo „Eine Kleine Mitternachtsmusik“, Vagusevičius – Beato Furrerio „Drei Klavierstücke: III“, Pierre'o Jodlowskio „Série blanche“ ir Tomo Kutavičiaus „Dievišką šėlą“, Borim Kang – Shinuh Lee „Alleluia“. Atsižvelgiant į gražiai sudėliotas dalyvių programas, ko gero, niekas nepasigedo „nerekomenduoto“ repertuaro.

Kaip teigia projekto vadovas dr. Darius Kučinskas: „Svajoti yra gerai, ir tikriausiai reikia svajoti drąsiai. Labai norėtusi, kad šis konkursas būtų dar vieno reikšmingo Lietuvos kultūrinio įvykio pradžia. Ne tik Lietuvos, bet ir Europos, gal net pasaulio. Tam reikia visiškai nedaug – visų mūsų supratimo ir palaikymo.“ Tad kartu ir jautresnės kultūros finansavimo politikos, leisiančios planuoti labiau į ateitį. O supratimas? „Duok Bacevičių, Gruodį...“ – 2014 m. besikalbėdamas apie Lietuvos muzikos vyksmą replikuoja Mindaugas Urbaitis, o Šarūnas Nakas jam pritaria: „Grok bent jau XX a. koncertus kaip privalomąją programą dalį. Juk reikia turėti kokių nors kultūrinių ambicijų, remtis ne tik sportiniais ir pedagoginiais kriterijais. Groti labiau šiuolaikinę muziką – Bartóką, Prokofjevą, Szymanowską...“ – „Bet ne Chopiną“, – palaiko jį Urbaitis. „O gal tegu groja Chopiną... Tada galės ir toliau verti, kad neturi prestižo“ (citata iš Rūtos Gaidamavičiūtės „Dykuma anapus „Gaidos“, pašnekovai Šarūnas Nakas ir Mindaugas Urbaitis, publikuota „Kultūros baruose“, 2014, nr. 5).

Kuo gilyn į mišką, tuo daugiau pankų, skraidūnių ir nykštukų

„Ronja plėšiko duktė“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre

INGRIDA RAGELSKIENĖ

Kontrasto principu savo meninį gyvenimą pozicionuojantis Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDT) po pernykščio bravūriško raginimo „neiti į teatrą“ šiemet metasi į visišką priešingybę, jausmingai kviesdamas bent trumpam pamiršti neapykantą ir rinktis gyvenimą santarvėje. „Mes negalime vienas be kito“ – ganėtinai logiškas sezono šūkis eilinių tapatybės bei hierarchinės struktūros virsmą greitu laiku atlaikyti turėsiančiam aštuoniasdešimt šešerių metų „seneliūzui“. Įkvėpia tai, kad naujo sezono pradžia inicijuotas režisierės bei vienos iš teatro meno vadovų Eglės Švedkauskaitės pastatymas „Ronja plėšiko duktė“ pagaliau sukūrė grandiozinę, džiaugsmingą, ilgesiu ir smalsumu pagardintą sugrįžimo po vasaros į teatrą šventę.

Seniai besu išgyvenusi tokį stiprų bendrystės su LNDT Didžiąją salę šturmavusia anšlaginės premjeros minia jausmą. Rodės, tą rugsėjo 6-ąją iš Sostinės dienų kakofonijos sukaustyto prospekto į šią scenos meno šventovę plūstelėjo visos Vilniaus nutrūktgalvės – mamos, sesės, tetos, močiutės. Jų į teatrą atvesti maži žmonės išgyveno unikalią galimybę susipažinti su galbūt ir jų vaikystės svarbiausia heroje tapsiančia plėšiko dukra Ronja. Šioje premjerinėje minioje tikrai nebūčiau buvusi originali, prisipažindama, kad Astridos Lindgren knygos man buvo pačios svarbiausios, pamatinės, mane formavusios, o mylima herojė Ronja – ne šiaip sau mergaitė, o tikra herojė ir įkvėpėja, kurios daugybę kartų skaityta brendimo istorija galiausiai tapo impulsu griauti patriarchalinio autoriteto ribas.

Vaikystėje, kaip ir daugelis susirinkusiųjų į premjerą, norėjau būti tokia pat kaip ji – drąsi, nepriklausoma, atsakinga už savo pasirinkimus. Dabar, būdama suaugusi, suprantu, kad jau tuomet žavėjaisi tikra feministine brendimo istorija, kurioje mergaitė užima lyderės poziciją. Atpažįstu mylimoje herojėje ir pačią Lindgren, 1981 m., kai buvo išleista knyga, vis aktyviau besireiškusių ekologijos ir gyvūnų gerovės klausimais, – tai atspindi ir Ronjos pasaulėžiūra. Šiandien Ronja man yra tapusi ir pilietinės laikysenos metafora: narsi mergaitė, atsakanti paklusti jėgos, smurto logikai ir besirenkanti santarvę, tikrą draugystę.

LNDT Didžiojoje scenoje suplanuotą premjerą pristatydama kaip spektaklį šeimai, režisierė ir kompozitorė Agnė Matulevičiūtė priešpremjeriniuose interviu akcentavo, kad svarbiausia – nemeluoti vaikams, tai yra rimtai, be infantilumo kalbėti brandos ir pamatinėmis suaugusiųjų pasaulio temomis. Tačiau scenoje išryškėja prieštara: spektaklis konstruojamas ne tiek vaikams, kiek pačių kūrėjų refleksijoms ir nostalgijoms.

Lindgren knygoje „Ronja plėšiko duktė“ gamta nėra fonas – ji tampa tamsiosios pastoralės erdvė, kurioje Ronja išgyvena savo baimes, bręsta ir atranda moralinę autonomiją. Miškas jai tampa ne idilišku prieglobsčiu, o išbandymų ir transformacijos erdve. Lindgren kūryboje gamta yra gyva veikėja, priverčianti žmogų keistis. LNDT pastatyme šios pamatinės klasikinio literatūros kūrinio prasmės atsiduria keistame įtampos lauke. Atrodo, dėl scenografų Monikos Janulevičiūtės ir Jurgio Paškevičiaus meninių sprendimų prarandamas esminis Lindgren pasakojimo kodas: gamta kaip gyvas, nuolat kintantis, prieštaringas veikėjas. Tapytų kulisių miškas, stilistiškai primenantis XIX a. paveikslinę scenografiją, gamtą redukuoja į statišką dekoraciją. Miškas, kuris Lindgren romane pulsuoja pavojais, garsais ir ritmais, čia tampa fone kabančiu, stovinčiu kartonu, retkarčiais atgyjančiu tik dėl šviesų dailininko Juliaus Kuršio meistriskumo. O juk būtent paslaptinas, gyvas, pavojų kupinas miškas yra pagrindinė Ronjos brendimo sąlyga ir esminė lokacija.

Funkcionalūs, konceptualiai tikslūs dailininkės Elvitos Brazdylytės kostiumai ir Matulevičiūtės muzika, priešingai, bando perteikti energiją, gyvybę, maištą. Plėšikų gaujos „pankroko grupės“ estetika – languoti sijonai, „plėšyti“ džinsai, akį rėžiantys aksesuarai, gitarų skambesys ir *electro-punk* stilistika – įkūnija drąsą, išsišokimą, autentiškumo paiešką. Tai atliepia Lindgren idėją apie draugystės ir laisvės siekį, tačiau labiausiai išreiškia spektaklio kūrėjų nostalgiją jų pačių jaunystės maištui, o ne šiandienos vaikų patirtį. Taigi spektaklyje miškas tampa dekoratyviniu fonu, o maišto energija – stilizuota subkultūrinė citata, bet ne organiškai išgyventa patirtimi. Kyla klausimas – ar ši estetika aktuali šiandienos vaikui, ar veikiau atgaivina pačių kūrėjų jaunystės maišto nostalgiją, sąmoningai nukreiptą į suaugusio žiūrovo

Irena Sikorskaitė spektaklyje „Ronja plėšiko duktė“

D. MATVEJEVO NUOTR.

percepciją? Vaikams žadamas „tikrumas“ gali likti simuliacija – juk už daugelio meninių „Ronjos plėšiko dukters“ sprendimų slypi suaugusiųjų įsivaizduota vaikystės „tiesa“.

Režisierė interviu yra akcentavusi savo ankstyvos paauglystės brendimo patirtis, simbolinę kelionę „iš pilies į mišką“ ir iš vidaus keletą metų stebėtus LNDT trupės kartų santykius. Tai stiprus asmeninis naratyvas, tačiau jame slypi pavojus – spektaklis tampa labiau režisierės autoportretu ir teatro bendruomenės refleksija, o ne vaikų auditorijai atpažįstama patirtimi. Kompozitorė savo ruožtu deklaravo norą „nemeluoti vaikams“ ir suteikti jiems gyvos muzikos energiją, tačiau pasirinkta pankroko stilistika veikiau komunikuoja su suaugusiųjų nostalgija nei su šiuolaikinės vaikystės garso peizažu. Toks disonansas rodo, kad spektaklis atsiranda dviejose plotmėse: viena – deklaratyvi, siekianti perteikti Lindgren kūrinio esmę: autentiškumą, brendimą, draugystę gamtos fone, kita – autobiografinė, kurioje atsispindi pačių kūrėjų kartos patirtys, prisiminimai ir teatrinės tradicijos. Vaikas šioje sankirtoje rizikuoja tapti „simboliniu adresatu“, kai spektaklis kalba apie jį, bet nebūtinai jam.

Savo literatūrine prigimtimi „Ronja plėšiko duktė“ yra daugiasluoksnis tekstas, čia puikiai dera ekologinės etikos manifestas, draugystės filosofija, feministinis brendimo modelis. Teatre tai galėtų virsti kolektyviniu ritualu – situacijos priesaika, miško garso vaizdžių patyrimu, vaikų drąsos ir laisvės manifestacija. LNDT pastatymas, deja, įstringa tarp šių galimybių ir spektaklio kūrėjų nostalgijos. Kol kas neišsigrūnino ir aktoriams duotos kūrybinės užduotys – puikus jaunų

aktorių duetas Irena Sikorskaitė ir Šarūnas Rapolas Meliešius kuria ganėtinai abstrahuotus, raiškiais charakteriais neišsiskiriančius, bet daugmaž knygoje aprašytus Ronjos bei Birgo, Burkos sūnaus, personažus atliepiančius herojus. Tuo metu kiti aktoriai kol kas daugiausia džiaugsmo patiria įkūnydami siurrealizmo stilistiką atliepiančius, gal net kiek psichodelinius, tik iš kostiumų dailininkės fantazijos gimusius Nykštukų arba Striukumbukų personažus. Netikėtu antraeiliiu personažų hitu tampa trys Skraidūnės, vaidinamos aktorių Jolantos Dapkūnaitės, Jurgos Kalvaitytės ir Jūratės Vilūnaitės. Virtuoziški kostiumų, perukų, grimo sprendimai padeda aktorėms maksimaliai išlaisvinti šių mistinių būtybių demonišką, komiška kraugeriską moteriškumą ir paverčia kiekvieną Skraidūnių pasirodymą scenoje aktorinės meistrystės šedevru.

Didžiausia spektaklio „Ronja plėšiko duktė“ problema įvardinčiau Matisą, Ronjos tėvą. Pamažu akivaizdi tampa tiesa, kad visos meninės reformos lietuviškuose teatruose nepaieina be didelių aukų. LNDT ant trijų jaunųjų meno vadovų vizijos laužo turėjo paaugoti savo trupės brandžiausią, gyvybingiausią branduolį – atsinaujinusioje trupėje faktiškai neliko vidurinės ir vyresnės kartos vyro aktoriaus, gebančio suvaidinti archetipinį tėvo vaidmenį. Algirdo Dainavičiaus pastangos kurti neapibrėžto amžiaus, tarsi vis dar jaunų, bet jau ir labai nuo gyvenimo pavargusių, gyvybiškai išsisėmusį „panką“ keistai disonuoja su scenoje visa galva jį nuo pirmų veiksmo minučių tiek energingumu, tiek vidine jėga ir savo misijos suvokimu lenkiančia dukra. Galima būtų teigti, kad

Ronjos personažas per tas dvi su puse veiksmo valandos faktiškai nesivysto, nes neturi prieš ką dvasiškai oponuoti ir maištauti. Lindgren knygoje žmogų lokį primenantis tėvas ir aršios vilkės dvasią atliepianti motina Luvisa (Airida Gintautaitė) spektaklyje primena sutrikusius, išsikvėpusius, savo pačių ryškaus ir talentingo vaiko šešėlyje nugeibusius, bet vis dar pankuojančius suaugėlius.

Spektaklis kalba apie vaikystę, bet ne visuomet vaikui. Tai teatras, kuris deklaruoja pagarbą jaunajam žiūrovui, tačiau iš tikrųjų labiau reflektuoja pačių kūrėjų kartos patirtį. Ar tai blogai? Ne, anaipol. Bet ši įtampa lieka neišspręsta – ir tai tampa pagrindiniu šios „Ronjos“ klausimu: ar žiūrovas vaikas atpažins save šioje istorijoje, ar pamatys tik suaugusiųjų nostalgiką vaizduotę apie tai, kas yra „tikra“ vaikystė? Gal bent dalis atsakymų slypi kartu su manimi spektaklį „Ronja plėšiko duktė“ žiūrėjusio dvylikamečio Algirdo atsiliepime: „Man atrodė labai juokingas spektaklis. Kostiumai buvo gražūs. Dekoracijos buvo labai paprastos ir vienas debesis atrodė kaip Belgija. Tas arklys, kurį pagavo Ronja, buvo tiesiog virvė ir man tai nelabai patiko. Labai daug rėkė per dainas. Nykštukai buvo labai smagūs. Dar galėjo ir Birgas, Burkos sūnus, padainuoti. Kova tarp Matiso ir Burkos buvo visai kitokia negu knygoje. Kadangi spektaklis yra trumpesnis nei knyga, tai dėl ginčų tarp Ronjos ir Birgo atrodė, kad jie labai daug pykosi. Ir dar – labai sunku prisiminti veikėjų vardus.“

Nors apie Birgą, Burkos sūnų, mes po spektaklio dar ilgai kalbėjome, galiausiai supratau, kad verčiau jau būčiau savo dvylikametį į LNDT „Viktorą, arba Vaikus valdžioje“ nusivedusi.

Judesys – mūsų būtis ir esmė

Pokalbis su baletu šokėja Rūta Lataite

AGNĖ ZĖRINGYTĖ

Rūta Lataitė – baletu šokėja, pasirodžiusi Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro (LNOBT), Anželikos Cholinės šokio teatro ir Lietuvos nacionalinio dramos teatro scenose. Baigusi mokslus Nacionalinėje M.K. Čiurlionio menų mokykloje, ji prisijungė prie LNOBT baletu trupės. Sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Piaf“ (choreografas Mauro Bigonzetti, 2017), „Procesas“ (choreografas Martynas Rimeikis, 2017), „Dienos, minutės“ (choreografas Rimeikis, 2019), „Žizel“ (choreografė Lola de Avila, 2020) ir daugelyje kitų. 2013 m. pelnė LNOBT paramos fondo „Orfėjaus lyra“ specialųjį apdovanojimą už atliktus antraplanius vaidmenis baletuose „Čiurlionis“ (choreografas Robertas Bondara, 2013) ir „Karmen“. Šiais metais baletu artistė baigė savo karjerą LNOBT scenoje, atsisveikindama su spektakliu „Piaf“.

Nuo jūsų atsiveikimo su LNOBT scena praėjo geras pusmetis. Kaip jaučiatės baigusi ilgametę balerinos karjerą?

Visko pasitaiko, kaip ir bet kurio kitu gyvenimo etapu. Leidžiu sau išgyventi šias patirtis. Manau, šiuo metu esu kiek atsitraukusi, išorinėje tyloje – leidžiu vykti vidiniams procesams. Teatras, spektakliai, scena, vaidmenys bei repetacijos buvo didžiulė mano gyvenimo dalis. Tik pažvelgusi iš toliau pajutau tikrąjį išsitraukimo į šią profesiją mastą. Dar paskutinį sezoną dirbdama teatre pradėjau studijuoti psichologiją ir tai neišvengiamai turi įtakos mano žvilgsniui į tai, kas vyksta su žmogumi, netekus to, kas buvo didelė jo dalis. Šiuo metu leidžiuosi į artimesnę pažintį su Rūta žmogumi, o ne Rūta balerina.

Kaip pasikeitė jūsų kasdienybė?

Sulėtėjo tempas. Griežtos rutinos įprotis vis primena apie save, todėl natūraliai atsirado dienvartė, kurios laikydamasi jaučiuosi produktyvi ir darbinga. Greitai pajutau, kad fizinis aktyvumas man būtinas gerai savijautai, tad nė diena nepraeina be jogos, tempimo pratimų, kartais nesudėtingos baletu pamokos namie. Tačiau dabar galiu neprisiiršti prie vietos, leisti į keliones, žygius. Leisti laiką su šeima, artimais draugais, skaityti ir būti gamtoje. Gamta man visada buvo svarbi, dabar tai itin pajutau. Ji begalinis energijos šaltinis, suteikiantis jėgų, kai jauti trūkumą ar pažeidžiamumą. Ji padeda priimti

natūralią kaitą: paleisti tai, kas išeina, ir atsiverti tam, kas ateina.

Kaip jautėtės paskutinėmis dienomis teatre ir per paskutinį spektaklį?

Esu iš tų žmonių, kurie sprendimus dažniausiai priima ne spontaniškai, o gerai apsvaistę. Tad ir karjeros baigimas buvo sąmoninga kelionė. Jau kurį laiką brandinau šią mintį. Peržiūrėdama repertuarą, žinodama, kokie spektakliai dar laukia, o kurių jau nebebus, visą sezoną turėjau vidinį paskutinio spektaklio jausmą. Po truputį mintyse atsiveikinau su kiekvienu vaidmeniu, spektakliu.

Kaskart prieš spektaklį sau linkėdavau vienintelio – mėgautis tuo, ką darau. Paleisti jaudulį, baimes, norą ką nors įrodyti. Pasitikėti savimi ir savo patirtimi, būti čia ir dabar, sąmoningai išgyventi ir išjausti tai, ką noriu papasakoti scenoje, be vertinimo. Leisti sau būti. Manau, visai neblogai su tuo susitvarkiau, todėl paskutinės dienos bei paskutiniai spektakliai man išliko šviesūs ir itin brangūs.

Prie LNOBT trupės prisijungėte 2006 m., baigusi M.K. Čiurlionio menų mokyklą. Kaip apibūdintumėte savo karjerą?

Jaučiu, kad buvau tinkamu laiku tinkamoje vietoje. Sutikau nuostabių žmonių, talentingų kūrėjų, repetitorių, kolegų. Mane dažnai supo įkvėpimas. Mus siejo bendros vertybės, meno suvokimas, jautrumas pasauliui ir noras dalintis kūryba. Būtent per ją užmegzti ryšį su žiūrovu, paliesti jį, įkvėpti, dovanoti šviesą ar išvertkti jo skausmą, o kartais net suteikti galimybę atrasti save.

Visada galima geriau ir daugiau, bet dabar, žvelgdama atgal, galiu pripažinti, kad šis etapas man suteikė pilnatvės ir išpildymo jausmą, man mano karjera buvo prasminga. Viliuosi, kad nenuvyliau tų, kurie manimi pasitikėjo, o žiūrovai pajuto, kad pasakoju jiems.

Rūta Lataitė ir Jeronimas Krivickas baletu „Čiurlionis“

Kas lėmė, kad savo gyvenimo kelyje pasirinkote baletą?

Į baletą mane atvedė mama. Ji pati šoko, vaikystėje svajojo mokytis M.K. Čiurlionio menų mokykloje, bet tuo metu jos vienos į Vilnių neišleido tėvai. Lankydama baletu būrelį sulaukiau pasiūlymo stoti į baletu mokyklą, o mama padaršino. Esu dėkinga, kad ji man parodė kryptį, kartu palikdama laisvę apsispręsti pačiai.

Dauguma mergaičių svajoja būti balerinomis. Kada supratote, kad norite eiti profesionalaus šokio kryptimi?

Nepamenu, kad nuo mažens būčiau svajojusi tapti balerina. Nors būdama vaikas šokdavau visur – gatvėje, namie, su muzika ar be jos. Lankiau meninės gimnastikos, baletu būrelį, pradinėje mokykloje mokiausi stiprintoje choreografijos klasėje. Pradėjusi mokytis baletu mokykloje, su kiekvienu metais vis labiau jautau, kad man tai patinka ir tinka. Svajonės augo ir sunkiai išsivaizdavau, kad galėčiau veikti ką nors kita. Sąmoningai tai supratau pradėjusi kurti vaidmenis mokyklos spektakliuose. Pagrindiniu siekiu tapo noras išsivystyti, išgyventi istorijas. Tai padėjo įprasinti sunkų, disciplinos ir kantrybės reikalaujantį, žiūrovams nematomą darbą. Mane užbūrė galimybė paskęsti išgyvenimuose, prisijaukinti vaidmenis, atrasti savyje nepažintų spalvų. Iš prigimties esu jautri, o šokdama atradau erdvę tą jautrumą nukreipti ir išnaudoti judesio raiškiai.

Jeigu turėtumėte galimybę, ar keistumėte ką nors savo šokėjos karjeroje?

Nemanau. Gal tik galėčiau būti drąsesnė ir labiau pasitikėti savimi. O kalbant apie klaidas, ne itin pasisekusius spektaklius ar neišpildytus techninius momentus – visa tai vertingiausias patirtis, jos labiausiai augina, ugdo profesionalumą ir sąmoningumą. Svarbu kuo anksčiau suvokti, kad

Rūta Lataitė ir Marius Miliuskas baletu „Piaf“

M. ALEKSO NUOTRAUKOS

klaida – mokymosi dalis, o ne nesėkmė, apibrėžianti, kas esi. Vieni šį pojūtį įgyja augdami, kitiems tenka to išmokyti. Abu būdai vienodai geri.

LNOBT sukūrėte daug įvairių, įsidėmėtinų vaidmenų. Kurie spektakliai jums svarbiausi?

Spektaklių tikrai būta daug ir įvairių. Kiekvienas turi savo vietą ir reikšmę. Turėjau pagrindinių vaidmenų, antraeilį, taip pat iki karjeros pabaigos šokau kordebaletu. Kiekviena patirtis labai reikalinga. Ji leidžia suvokti ir pajusti kiekvieno svarbą scenoje, kad esam vieni su kitais stipriai susiję ir turim bendrą tikslą – spektaklį. Kai trupė tiki ir turi bendrą tikslą, ji įgauna naujų jėgų ir neįtikėtino paveikumo.

Širdyje ypatingą vietą užima nemažai vaidmenų. Emilija, vienas pirmųjų nuostabaus grožio spektaklyje „Dezdemon“, leido kartu nusilenkti su mane dar vaiką įkvėpusiais ir formavusiais artistais. Niekada nepamiršiu to jausmo. Izolda spektaklyje „Tristanas ir Izolda“ – pirmasis pagrindinis vaidmuo, dovanojęs suvokimą, kiek stiprybės ir ištvėrmės reikia trupumui scenoje. Marija spektaklyje „Čiurlionis“ kiekvieną kartą leido vėl pajusti pirmosios meilės svaigulį. Motinos vaidmuo „Romeo ir Džuljetoje“ suteikė galimybę naujai atrasti save ir užaugti iš mergaitės į mamą. Martyno Rimeikio kūryba, įskaitant ir „Kūrybinio impulso“ miniatiūras, ir savarankiškus spektaklius, visuomet buvo ypatinga, artima, lydėjo mane visą kūrybinį kelią ir leido šokti sielai. Jo „Procesas“ – vienas mėgstamiausių spektaklių ir šiandien. „Piaf“ išskirčiau už nepaprastą mažų detalių reikšmę ir gylį. Ir, žinoma, Barbora, kuri tapo mano ilgamete kūrybine kelione vis daugiau atrandant – jautriau, tikriau ir paveikiau. Niekada nelaikiau savęs klasikinę balerina, bet širdis dainuodavo šokant „Žizel“, „Gulbių ežero“, „Bajaderės“ spektakliuose.

Negaliu nepaminėti ir vaidmenų, kurtų Anželikos Cholinės šokio teatre bei Evaldo Jaro dramos spektaklyje vaikams „Murkšlinas ir Turkšlinas“. Jie visi augino ir formavo mane kaip žmogų.

Ko palinkėtumėte Rūtai, tik pradėjusiai balerinos kelią LNOBT, bei kitoms šiuo metu pradedančioms šokėjomis?

Tiek būsime, tiek esame artistams norisi nuoširdžiai palinkėti sąmoningumo kasdieniame darbe. Aiškaus suvokimo, ką ir kodėl darote. Vidinė motyvacija kyla aiškiai suvokiant tikslą, keliant adekvačius lūkesčius ir gebant suteikti prasmę net mažiems žingsneliams. Taip pat empatijos vienas kitam ir dėmesingumo. Iš šalies atrodytų, kad tai labiau individuali profesija, o ne komandinis darbas, bet dirbant kartu, gebant palaikyti ir atjausti vieniems kitus, jaučiant bendrumą – aplanko lengvumas. Tai leidžia pasijusti ne vienam, atrasti įkvėpimą, autoritetus čia pat, šalia, galinčius motyvuoti ir parodyti kryptį, kuria norite augti. Labiausia linkiu drašos kurti ir klysti. Tapti savo geriausiu, palaikančiu draugu, o ne budeliu. Atsiverkite šiai profesijai, ir ji savo ruožtu jums dovanos neįkainojamus turtus. Tegul ji pakylėja aukščiau ir suteikia vilties bei šviesos. Viso to linkėčiau ir sau, kelią pradėdama iš pradžių.

Ką jums reikia judesys?

Tikėtina, kad šį klausimą išgirdusi prieš dešimt metų būčiau siejusi jį su šokio judesiu. Dabar norisi plėsti sąvokas ir atsakyti, kad judesys bet kokia forma man reiškia gyvybę. Tai mūsų būtis ir esmė. Judesio formos laikui bėgstant kinta ir kartais judesys vyksta išorėje, o kartais viduje. Bet judesys visada buvo ir bus tai, kas mums visiems natūralu, kas mus sieja, kas pažadina kūrybiškumą ir skatina augti.

Dėkoju už pokalbį.

Tarp laukimo ir paleidimo

Jeanas-Lucas Lagarce'as mažojoje Lietuvos kultūros sostinėje

UGNĖ KAČKAUSKAITĖ

Mes tiesiog būsim čia, įsitempusios, kūnai palinkę į priekį, susikaupusios vien į tą nepastebimą akimirką, į tą valandą, vien tik į kvėpavimą, ir būsim išsekusios dėl to, kad nieko nematom, prislėgtos menkųjų smulkmenų, ramybės, tylos besiklausant alsavimo, išstisias dienas vaikščiosim lėtais žingsniais ir nerimausim dėl savo žiaurumo ir galų gale būsim sugniuždytos lėtumo, galų gale, būsim sugniuždytos agonijos.

Jeanas-Lucas Lagarce'as

Jei atidžiai pažvelgtumėt į Lietuvos žemėlapij ir žvilgsniu pietvakarių kryptimi slinktumėt pasienio linija, netrukus surastumėt miestelį, kuris savo pavadinimu byloja apie mūsų identitetą, istoriją ir kultūrą; ir apie asmenybę, žmogų, kuris buvo svarbaus laikmečio vizionierius ir svariai prisidėjo prie modernios Lietuvos kūrimosi. Kalbu apie Vincą Kudirką ir jo garbei pavadintą Kudirkos Naumių miestelį.

Tai vieta, kurioje istorinė praeitis susipina su šių dienų aktualijomis: ši nedidelį miestelį nuo Kaliningrado srities teskiria Šešupė. Sienos su agresore šalimi artumas, karo baimė ir tapatybės paieškos globalizacijos ir emigracijos pasekmių kontekste (miestelių ištuštėjimas), gyvenant provincijoje, veikiausiai būtų vienos svarbiausių temų šiame regione. Atnešti į tokį miestelį profesionalų meną, kalbantį apie universalias žmogiškas patirtis, atrodo ne tik prasminga, bet ir gyvybiškai reikalinga.

Šiais metais mažąja Lietuvos kultūros sostine tapęs Kudirkos Naumių miestelis atvėrė duris ne tik savo praeičiai, bet ir dabarčiai. Šia proga Kudirka laikinai pasipuošė hipsteriškais akiniais (idėjos autorė Indrė Siaurusevičiūtė), ir būtent mažosios kultūros sostinės statusas tapo savotišku katalizatoriumi, leidusiu šioje istorinėje bei dabartinių geopolitinių iššūkių pilnoje vietoje parengti spektaklio premjerą pagal Jeano-Luco Lagarce'o pjesę „Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ (režisierė Lina Inga Stankaitytė).

Moteriškas pasaulis vyro akimis

Vienas svarbiausių XX a. prancūzų dramaturgų (taip pat buvo aktorius ir teatro režisierius) Jeanas-Lucas Lagarce'as (1957–1995) didžiausio pripažinimo sulaukė tik po mirties. Jo populiarumui itin didelę įtaką padarė 2016 m. Kanados kino režisieriaus Xavier Dolano pastatytas filmas „Tai tik pasaulio pabaiga“, sukurtas pagal to paties pavadinimo Lagarce'o pjesę (1990 m.). Ji, kaip ir „Aš

buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ (1994 m.) laikoma viena svarbiausių jo pjesių. Lagarce'as buvo ypač žinomas dėl savo fragmentiškos kalbos ir nutylėjimų, kuriais atskleidavo personažų vidines dramas.

„Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ – priešpaskutinė dramaturgo pjesė, parašyta vos metai iki mirties. Tuo metu autorius jau žinojo apie savo ligą (Lagarce'as mirė nuo AIDS), čia galima justai tam tikrą laikinumo būseną. Lagarce'as geba atverti ir konstruoti itin jautrų ir sudėtingą moterų pasaulį su visais šio niuansais ir atspalviais. Dramaturgas nesistengia paaiškinti ar teisti – jis tiesiog leidžia mums pamatyti penkių skirtingų moterų patirtį, jų skausmą, viltį ir nesuskalbėjimą.

Laukimas kaip gyvenimo būseną

„Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ – itin poetiška drama, pasakojanti apie po vienu stogu gyvenančias skirtingų kartų moteris, kurios sustingusios lūkesčių ir prisiminimų būsenoje. Jos laukia vyro (brolio, sūnaus), kuris prieš daugelį metų išėjo ir niekada negrįžo, o dabar, kaip galima nuspėti, artėja jo mirtis.

Pagrindinė pjesės tema – laukimas, tampantis svarbiausiu veiksmo varikliu: laukti išėjusiojo, mirštančiojo, laukti pokyčio, galų gale – laukti gyvenimo. Tik jis, visai kaip „Belaukiant Godo“, nėra sulaukiamas. Laukimas, pasak Lagarce'o, gali tapti ne tik vilties, bet ir baimės, sustingusios egzistencijos sinonimu. Tai būseną, kai praeitis yra per daug sunki, o ateitis pernelyg bauginanti, kad būtų galima žengti pirmyn. Lagarce'as šioje pjesėje tarsi klausia: kada laukimas yra prasmingas ir verta kantriai išlaukti, o kada jis tampa našta, paralyžiuojančia egzistenciją?

Moteriškas pasaulis moters akimis

Statyti šią pjesę ir nagrinėti laukimo temą Kudirkos Naumių mieste emėsi bene dešimtmetį Vilniaus senajame teatre vaidmenis kūrė Jono Vaitkaus mokinė, aktorė, filologė Lina Inga Stankaitytė. Prieš kelerius metus ši aktorė kiek atsitraukė nuo vaidybos, ją vis dažniau galima išvysti kuriant performansus (beje, kol rašau šį tekstą, ji įgyvendina septynių dienų performansą „Bulvė“). „Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ – kūrėjos režisūrinis debiutas.

Per laukimo temą Stankaitytė pasirinko šnekėti apie periferijoje gyvenančių moterų likimus. Spektaklio idėja ir dar iki

premjeros vykęs bendruomeninis projektas su vietos moterimis atrodė išties prasmingas ir apgalvotas: šiam tikslui buvo suburta vietinių įvairių kartų moterų bendruomenė. Kelis mėnesius kas savaitę vykusiuose susitikimuose moterys, taikant meno terapijos ir psichoterapijos metodus, kalbėjo apie stigmas, dalinosi asmeninėmis istorijomis ir svarstymais apie gyvenimą periferijoje. Pagal pirminį projektą į šį pastatymą planuota įtraukti būtent vietos moterų patirtis. Tik ar tai pavyko išvysti žiūrovui? Ar įmanoma sudėtingą ir jautrų procesą, vykusį už spektaklio ribų, paversti matoma meno kūrinio dalimi?

Klasikinė spektaklio forma buvusiam Linų fabrike

Buvę Linų fabriko pastatų karkasai stovi laukuose, atokiau nuo Kudirkos Naumiesčio. Viename iš jų, be likusių išorinių sienų ir stogo, per metus įsivyravo gamta: priaugo beržų ir įvairių krūmynų. Pro išlikusias langų kiaurymes atsiveria gamtos peizažas – besileidžiančios saulės vaizdas ir purpurinis dangus, besistiebiantys beržų kamienai. Vėlyvą ir ypač žvurbų vasaros vakarą ši Linų fabriko pastogė prisipildė žiūrovų. Sausakimšą erdvę surinkęs „Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ – tik dar vienas įrodymas, kaip svarbu profesionalų meną kurti ir rodyti atokesnėse Lietuvos vietovėse.

Režisierė pasirinko spektaklį įvilkti į klasikinę formą: ji laikosi nuoseklaus pjesės perskaitymo. Aktorių kostiumai, kuriuos sukūrė Vaida Ribinskaitė, primena XX a. pradžios stilių. Minimalistinį požiūrį į scenovaizdį pasiūlė dailininkė Indrė Siaurusevičiūtė.

Spektaklyje kiekviena moteris (Skaidra Jančaitė, Jelena Kirejeva, Gabija Siurbytė, Marija Petravičiūtė, Guoda Žukauskaitė) pasakoja savo istoriją, kuri atskleidžia ne tik asmeninius jausmus, bet ir visos šeimos dramą. Režisierė pasirinko skirtingus kalbėjimo (ar net išdainavimo) būdus, todėl galima išgirsti ir dramatiškų, šaržuotų charakterių, ir tylių, ramių, nuoseklių balsų.

Lagarce'as dialogus konstruoja taip, kad jie dažniau skamba kaip monologai: kupini pasikartojimų, nutylėjimų ir fragmentiškų minčių, atspindinčių nesugebėjimą atvirai kalbėti apie skaudžiausius dalykus. Šiuose bandymuose kalbėti niekas neįvyksta – penkios moterys, atrodo, nebeįstengia išgirsti viena kitos. Svarbiausia joms – galimybė išsikalbėti, galbūt jau šimtą kartą kartojant tą patį. Kalbėjimas čia veikia kaip savotiška terapija, teikia paguodą

Scena iš spektaklio „Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“

V. VENSLOVAIČIO NUOTR.

ir tampa niekada nesibaigiančiu prarasto žmogaus bei savojo gyvenimo gedėjimu. Kartu tai yra pasiteisinimas dėl neryžtingumo ir, regis, užprogramuotos neįmanomybės ką nors pakeisti. Tokiose scenose ypač įsiminė Siurbytės itin organiška ir neperspausa vaidyba, taip pat romus, tylus, išdainuotas Žukauskaitės buvimas.

Lagarce'o pjesės tema, kurioje moterys laukia sūnaus, brolio ar vyro, labai artimai atliepia dabartinę Kudirkos Naumiesčio padėtį, kai jaučiama atskirtis, tylus ilgėsysis ir emigracijos paliktos tuščios erdvės. Šis kontekstas suteikia spektakliui papildomą prasmę sluosnį, žiūrovui padeda tapatintis su scenoje vykstančiomis situacijomis.

Kas liko nepamatyta

Vienas svarbiausių aspektų, dėl kurio susidomėjau šiuo spektakliu, buvo režisierės Stankaitytės kūrybinio proceso metodika, įtraukiant vietos moterų bendruomenę. Taip pat be galo intrigavo pasirinkta erdvė ir iki premjeros matyta vaizdo medžiaga, nurodanti į etnokultūros ir baltiškosios tapatybės paieškas. Anotacijoje buvo pabrėžiama sutartinių reikšmė, kaip gijimo ir bendruomeniškumo simbolis.

Deja, didžioji dalis šio užmojo nepersikėlė į „Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ sceną. Nors spektaklio pradžioje ir viduryje buvo parodytos kelios vaizdo projekcijos, o pabaigoje pakviestos vietos moterys (ir vyrai) sudainuoti sutartinės, šie elementai atrodė kaip atskiri, nesusiję intarpai, o ne organišką spektaklio dalys. Lagarce'o pasaulis ir iš Vilniaus atvykusi aktorių trupė egzistavo kaip atskiras vienis, taip ir nesusijungęs su vietos bendruomene. Kyla natūralus klausimas – kodėl plačiai komunikuotomis spektaklio kūrimo aplinkybėmis, tiek daug laiko skyrus vietos bendruomenei, pilna jos integracija į spektaklį taip ir neįvyko?

Pastatyti spektaklį ir jį įgyvendinti su vietos bendruomene yra didžiulis iššūkis bet kuriam kūrėjui, todėl šis Stankaitytės bandymas savaime be galo svarbus. Tačiau atrodo, kad numatyti sprendimai susidūrė su įgyvendinimo sunkumais, palikdami žiūrovams jausmą, jog kažkas labai svarbaus liko užkulisiuose.

Apžiūrint įdėmias

Režisierės Stankaitytės spektaklis „Aš buvau namuose ir laukiau, kol ateis lietus“ – sudėtingas, daugiasluoksnis kūrinys, keliantis svarbius klausimus apie laukimą, paleidimą ir moters vietą pasaulyje. Galingas, poetiškas Lagarce'o tekstas – itin stiprus spektaklio variklis. Jo gylis, jautrumas ir filosofinės įžvalgos apie moterų pasaulį yra vertingi patys savaime.

Svarbu paminėti ir spektaklio tęstinumą – tai, kad projekte dalyvavusios moterys įgijo galios dalytis savo patirtimi, rodo, jog šis projektas peržengia meninės raiškos ribas. Tai socialinis ir bendruomeninis veiksmas, kurio vertė yra ne mažesnė nei paties spektaklio. Nors ne visos spektaklio idėjos ir jų įgyvendinimas atitiko numatytus uždavinius, pats faktas, kad toks jautrus ir socialiai angažuotas projektas atsirado Kudirkos Naumių mieste, jau yra didelis Stankaitytės ir visos vietos bendruomenės laimėjimas.

Tačiau socialiai angažuotas projektas visada turi labai didelę atsakomybę ir aiškias taisykles, kurios reikalauja didžiulio psichologinio pasirėngimo. Į kūrybinį procesą įtraukus vietos bendruomenę, profesionalaus meno kūrėjas bendruomene turi ne tik pasitikėti, bet ir tikėti. Išugdžius tokį abipusį ryšį, užgimsta stebuklai, kurių atokesnių miestelių bendruomenėms neretu atveju reikia labiau nei oro – tokie įvykiai iš tiesų keičia bendruomenės narių gyvenimus. Žengus į šias taisykles, svarbu jų nepamesti. Todėl labiau už viską norisi pasiskatinti profesionalaus meno kūrėjus to nepamiršti.

Tvinksniai upių gyslose

Vasaros įvykiai Varėnos krašte

KRISTINA STANČIENĖ

Prisimindama ryškiausias šios vasaros kultūrinės patirtis Varėnos krašte, ne kartą pagalvojau: šis regionas pats savaime toks gražus ir įstabus, kad jam papuošti galbūt visai nereikia kultūros... Jis yra ir truputį „pajūriškas“ savo pušynų smėlynais, ir stipriai terapinis tuo raminančiu vertikaliu pušų kamienų ritmu, su ledo šaltumo upėmis, skambių pavadinimų kaimais ir kaimeliais. Žinoma, ir su grybais bei uogomis, archajiniais amatais, vietine kulinarine produkcija. Tad įvairios čia tarpstančios ar naujai besisteigiančios kultūrinės iniciatyvos skatina susimąstyti – ar tai natūralus, „iš gamtos“, tai yra iš noro prasklaidyti, sudrumsti tą idilę, kylantis reiškiny, ar pramogų šleifas, tįstantis paskui laisvalaikį kaimo sodybose pagėmusius miestiečius. O gal tai inertiškas siekis žūbtūt ką nors nuveikti regione? Juk ir čia formaliai reikia kultūros – užpildyti eilutes ataskaitose, institucijoms rutiniškai įrodyti savo gyvastį...

Tiesa, Merkinėje rugpjūčio 1–3 dienomis jau penktą kartą vykusiam festivaliui „Aritmija“ (kuratorius Algimantas Rokas Černiauskas), atrodo, tinkamesnės ne gamtiškos, o urbanistinės paralelės. Patys merkiniečiai, tiksliau – Černiauskas, taikliai kalba apie Merkinę kaip apie „didelį miestą mažo miestelio kūne“, turėdami mintyje istorijos klodus, miesto praeities svarbą ir dabarties perspektyvą.

Pirmąją festivalio dieną Merkinė pasitiko kupina kasdieniam miestelio peizažui nebūdingų spalvų, garsų ir personažų – nuo galvos iki kojų tautuironių, ryškiomis spalvomis pasipuošusių, įvairiausiomis kalbomis besišnekučiuojančių žmonių, būriais migruojančių nuo vieno festivalio epicentro iki kito. Miestelio aikštėje buvo jaukiai įsitaisiusi intelektualinių diskusijų sala – Lietuvos radijo tiesioginės transliacijos punktas, kur buvo nuolat kalbinami festivalio rengėjai, dalyviai. Tiršta trijų dienų festivalio programa apraizgė įvairiausias Merkinės erdves – nuo šlovingų istorinių vietų iki industrinio sovietmečio palikimo ir oficialių vietos kultūros įstaigų: vyko parodos, koncertai, paskaitos, kūrybinės dirbtuvės, formalūs ir neformalūs pokalbiai, susitikimai ir netgi profesionalių fechtuotojų pasirodymai...

Jau pirmieji šventės renginiai aiškiai demonstravo kosmopolitinį, geografiškai beveik

neaprepiamą „Aritmijos“ toną: Lauros Garbštienės kultūrinė iniciatyva „Verpėjos“ galerijoje „Šalcinis“ pristatė Andrianos Moreno (Brazilija) ir Erikos Pavilionytės (Lietuva, Prancūzija) projektą „Mėnulio popierius“, gimusį kūrybinėje rezidencijoje Dzūkijoje. O stebuklingasis „popierius“, pasak parodos rengėjų, – Čepkelių raiste pastebėtas natūralus gamtos fenomenas, kai keičiantis drėgmės lygiui pelkėje tarp kiminų suvešėję žalieji dumbliai vandeniui nusekus išdžiūsta ir susikabina į vientisą kilimą. Netrukus spalvinga *Fluxus* procesija nuo miestelio centro, nešanti heraldinį Merkinės simbolį – Vienaragį, vedė visus link buvusio Merkinės kombine „Dailė“ įsikūrusios lėptjūvės. Čia, milžiniškame pramoniniame angare, jau buvo ruošiama muzikinių renginių scena, o sovietinio pastato viršutinis aukštas su apleistais kabinetais ir koridoriais virto išpūdinga šiuolaikinio meno galerija.

Taigi „Aritmija“ – puikus pavyzdys, kaip sumaniai ir jautriai susiejami skirtingi erdvėlaikiai, istorinė Merkinė susipina su iš sovietmečio paveldėta industrija, pastatais, kurie iš „invazinių“ virsta išraiškingais kultūriniais objektais. Žinoma, Merkinės stiprybė ir įtikinami miestelio ateities atgimimo projektai (pavyzdžiui, istorinės rotušės atstatymas) kyla iš ypatingos čia susiformavusios kultūrinės bendruomenės – tai Černiauskų šeima, kurios jau kelių kartų atstovai dešimtmečiais stebi, tiria, nagrinėja ir tiesiog „transliuoja“ Merkinę pasauliui, miestelio krašto muziejaus direktorius

dr. Žygimantas Buržinskas, muzikinę miestelio istoriją „rašanti“ smuikininkė Barbora Valiukevičiūtė, rafinuotomis kulinarinėmis iniciatyvomis vietos tapatybę kuriantis Vytautas Radzevičius.

Palyginti su išpūdingu Merkinės šou, Valkininkų miestelio vienos dienos festivalis „Sūkuriai“, šiemet vykęs rugpjūčio 17 d., – kuklesnis, kameriškesnis įvykis, tačiau taip pat pretenduojantis į vietos savasties kūrimą ir paiešką. 2024 m. įvykusį pirmą festivalį spontaniškai sugalvojo prie Valkininkų prigludusiame etnografiniame Čižiūnų kaime jau ne pirmus metus vasaraujantis Žilvinas Landzbergas. Jo idėja susidomėjo miestelio kultūros centras ir kartu pamėgino trumpam atverti svarbiausias Valkininkų vietas ir istorijas.

Šiųmetis festivalis jau aiškiai parodė besiformuojančias kelias renginio idėjos kryptis: tai ne tik miestelio tapatybės paieškos ir interpretacijos, bet ir profesionalių menininkų bei jaunųjų kūrėjų, atlikėjų bendradarbiavimas. Šiemet pastarasis aspektas tapo ypač svarbus: Valkininkų miestelio paugliai, jaunuoliai kartu su Mantu Maziliausku savaitę iki festivalio dienos plūso kurdami erdvinę architektūrinę konstrukciją miške, išpūdingo grožio vietoje – šalia Merkio atodangos, vietinių vadinamos Baltu kalnu. Taip pat net trys jaunimo kolektyvai iš Alytaus (miesto muzikos mokyklos simfoninis orkestras „Svajonė“, šokėjų grupės „Aušrinė“ ir „Vakarė“) toje pat vietoje sukūrė čiurlionišką misteriją – gyvai atliekamą simfoninę poemą „Miške“ savitai įvaizdino specialus choreografinis pasirodymas. Žiūrovai

Festivalio „Sūkuriai“ akimirka. 2025 m.

D. JAKUBAVIČIAUS NUOTRAUKOS

rinkosi ir dar vienoje ypatingoje Valkininkų erdvėje – tarp buvusio pranciškonų vienuolyno griuvėsių. Tarp neišvaizdžių sovietinių „piktžaidžių“, baltų silikatinių plytų statinių ir vandens bokšto, įsiterpę žole bei samanomis apaugę vienuolyno pamatų gūbriai tebesaugo savo paslaptis – dar neįstytinėtus požemius.

Panašiai kaip pats istoriškai reikšmingas miestelis, kadaise turėjęs Magdeburgo teises, dvaro kompleksą, kertamas karališkojo kelio, apsuptas žuvisvaisai skirtų tvenkinių, tačiau šiandien vis dar kiek „įmigęs“, daugeliui nelabai pažįstamas, nors taip patogiai pasiekiamas nuo populiarios magistralės A4, vedančios į Druskininkus. Jis išsaugojęs nemažai vertingų architektūros ansamblių, senąjį radialinį urbanistinį planą. Galbūt taip yra todėl, kad miestelyje kol kas nesusikūrė tokia stipri ir vieninga kultūrinė komanda kaip Merkinėje. Tačiau vietinių entuziastų ir šį kraštą pamilstančių „užeivių“, kaip sako dzūkai, ambicijos vis labiau skatina kurti ir atverti tai, kas dar neįstytinėta, nežinoma.

Vienuolyno teritorijoje įvyko Naujuosiuose Valkininkuose gyvenančių ir kuriančių menininkų, skulptorių restauratorių Kavaliauskų šeimos kūrybinio projekto pristatymas. Rūta ir Nerijus Kavaliauskai publikai parodė darbinį savo dirbtuvių objektą – visiems puikiai žinomos skulptūrinės grupės „Laokoonas ir jo sūnūs“, kuri simboliškai susisiejo su garsiojo 1700 m. Valkininkų mūšio ir šioje vietoje nužudyto Mykolo Pranciškaus Sapiegos istorija ir dabarties politikos aktualijomis, liejimo formą. O Mykolas Kavaliauskas, daugiausia kuriantis originalią gamtišką, stilizuotą moderną formų mažąją architektūrą, šįkart pažymėjo čia buvusios, tačiau iki mūsų dienų neišlikusios bažnyčios vietą – festivalio dieną joje stovėjo grakšti Marijos skulptūra.

„Sūkurių“ programoje buvo ir daugiau įdomių dailės įvykių – Rapolas Kavaliauskas, 2024 m. baigęs VDA skulptūros studijas, miestelio kultūros centro salėje pristatė projektą „Šydas“, kuriame – abstrakčios kompozicijos ir didelio formato, kone barokinio formų figūriniai pavidalai. Greta šios parodos atidaryta ir Valkininkuose vykusio Vilniaus Justino Vienožinskio dailės mokyklos mokytojų (Aurelijos Maknytės, Rasos Noreikaitės-Miliūnienės, Vidos Sevrūkienės, Gedimino Piekuro, Jono Vaitekūno ir trumpam prie menininkų kompanijos prisijungusios keramikės Jurgitos Jasinskaitės) plenero darbų ekspozicija. Taip sutapo, kad Piekuras ir Vaitekūnas tapo ir kolegijų kultūriniais „gidais“ po Dzūkiją: nors abu jie nėra kilę iš šio regiono, abiejų menininkų šeimos, jau ne viena karta, yra giliai suleidusios čia šaknis. Per keletą dienų apvažiutos įdomiausios ir gražiausios Varėnos rajono vietos, etnografiniai kaimai, sodybos tapo ypatinga

Festivalio „Aritmija“ akimirka. 2025 m. Iš brolių Černiauskų archyvo

NUKELTA Į 9 PSL.

Šokolado dėžutė

ATKELTA IŠ 1 PSL.

grafiką iš lapo ir atitraukti ją nuo sienos, sušiuolaikinti, ir siekio visus tokius bandymus parodyti. Paroda prasideda iliustracijomis, kaligrafija, knygos dizainu, pamažu perauga į skulptūrinius objektus, o trečioje salėje tampa instaliacijomis. Nenorėdama nieko įžeisti, noriu paklausti, o kuo tuomet Grafikos katedra skiriasi nuo Skulptūros ir Fotomedijų, jei visos ugdo abstraktų šiuolaikinį menininką? Galbūt laikas permąstyti katedrų ir specializacijos klausimus šiuolaikiniame pasaulyje?

V. B. V.: Labai pritariu pastebėjimui apie šiuolaikinių menininkų ugdymą: svarbu svajoti ir įsivaizduoti utopinį scenarijų, kuriame Akademija nebijotų ir skatintų studijų perorganizavimą, kad jos geriau atitiktų šiuolaikinio kūrėjo lūkesčius. Iš trijų parodų matyti, kad Grafikos katedra niekaip neatsilieka nuo Skulptūros ar Fotomedijų, išlaiko savitą braižą ir pamatines grafikos disciplinos vertybes.

M. P.: Grafikos katedros dėstytojų paroda „22° G: režis“ (kuratorė Jurgita Ludavičienė) vienišė, kuri vos vos dirsteli per petį atgal ir anotacijoje yra minima Raižybos katedra – Grafikos katedros ištakos. Vaikštinėjant po parodą man susidarė įspūdis, kad kiekvienas kūrinys reprezentuoja autorius ne tik kaip menininkus, bet ir kaip pedagogus. Anotacijoje kiekvienam priskiriama pavaldi šaka – kaip superherojai ar graikų panteono dievai savo pedagogine ir kūrybine veikla jie kursto pri(si)skirtus lauzus. Paroda labai tvarkinga, aiški ir struktūruota. Tokia tobula priešprieša (tyčinė ar netyčinė) kūrybiniam sprogimui, įvykusiam „5 malūnuose“...

V. B. V.: Studentų parodoje „22° G: terpė“ (kuratorė Marija Marcelionytė-Paliukė) nėra aiškios pradžios ir pabaigos. Koridorius, laiptai, sienos, langai, turintys polinkį užgožti ar praryti

eksponuojamus kūrinius, šįkart pralaimi prieš „terpę“. Paroda žengia tolyn, aukštyn ir įstrižai, trikdydama mūsų intuityvų norą naudotis erdve pagal jos pirminę funkciją. Tvorų kelionė iš lauko į galerijos erdvę nėra radikali intervencija ar siekis šokiruoti lankytoją. Tai kvietimas įžvelgti pagrindinius grafikos principus ir vertybes kasdienybėje. Tankiai apstatytos tvoros, sudarytos iš stačiakampių pilno tinklo, atrodo kaip dar viena nuoroda į spaudą, pasikartojimą, tiražavimą. Rutinoje atsirandantys ritualai tampa klišėmis. Pavyzdžiui, bėgimas iki troleibuso, kurio durys jau uždarytos, – Šarūnės Nečiūnaitės darbai bėga iki Povilo Dūdės troleibuso. Vis lengviau įžvelgti grafiką kasdienybėje.

M. P.: Man atrodo, būtent studentų parodai jaučiu didžiausią simpatiją, nes joje atpažįstu save. Kasdienius ritualus, telefono galerijoje besiveisiančius ir atspindžiuose skylančius savo atvaizdus, lengvą „bardaką“, bandymą prisitaikyti ir kartu maištauti. O statybinės grotos, nukabintos spalvotais atspaudais, primena nerimą keliantį „Google“ kalendoriaus tinklėlį.

V. B. V.: Erdvėje pasklidę darbai man užsimena apie studijų procesą, kai eksperimentai, banalumas ir šedevrai kuriami tuo pat metu. Kabančios cianotipijos ar šilkografinė draugų iškarpu spauda, maži juodi kvadraciukai ant peršviečiamo baltos medvilnės audinio, klasikiniai akademiniai plastinės anatomijos piešiniai – visa ši eklektika, regis, neturėtų būti parodoje, bet reprezentacinių parodų detales galima pamatyti įvairiuose Akademinės kampuose. Studentų darbai rodo nuoširdžias pastangas ir įsigilinimą.

Parodos šerdimi man tampa Gintautės Siniakovaitės anarchistiškas pilietiškumas – duobių ir asfalto įtrūkimų taisyklas. Nuo instaliacijos, kaip gijos per erdvę, išsidriekia tvoros, prie

susirinko Varėnos „Ažuolo“ gimnazijos bei Jadvygos Čiurlionytės menų mokyklos moksleiviai, lydimi mokytojų. Jaunieji menininkai ir vietos jaunimas gyvoje, margoje parodos aplinkoje – puikus duetas kultūriniam, socialiniam dialogui, abipusėms bendravimo patirtimis auginti. Šios parodos iniciatorė ir organizatorė – aktyvi, energinga tapybos studentė Karolina Misiūnaitė. Idėja kauniečiams atvykti į Varėną kilo būtent jai – be ankstinio nusistatymo, pažinčių ar rekomendacijų.

Kauną ir Varėną skiria nemažas atstumas, tačiau studentai buvo trumpam priartėję prie šio

„22° G: režis“, parodos fragmentas. 2025 m.

A. CHOSTEGIAN NUOTRAUKOS

„22° G: terpė“, parodos fragmentas. 2025 m.

kurių prisitaiko darbai. Iškabinti, išdėlioti, paslėpti – jie veikia kaip vienas organizmas, kurio viduje vienu metu vyksta kelios dešimtys skirtingų procesų. Parodoje pasigendu aiškios autorystės. Ir nors vienus atspausdintus darbus atpažįstu dėl ilgo slankiojimo VDA naujuosiuose rūmuose, kitus kūrinius gebu atributuoti draugams ir pažįstamiems, o treči lieka kabančios našlaičiai. Sprendimą nekliauti etikečių priimu kaip bandymą sukurti vientisą vizualinį pasakojimą apie tai, kas šiuo metu vyksta katedroje.

M. P.: Noriu greitai įsiterpti ir paminėti, kiek puikių knygos dizaino ir kūrybos pavyzdžių

mačiau išsibarsčiusių per visas parodas! Nuo knygų iliustracijų (Linos Itagaki komiksas „Grybo auksas“ ir Monikos Vaincavičienės iliustracijos knygai „Kas yra upė?“) iki Agnės Dautartaitės-Krutulės kurto katalogo „memabilia“, kuriame kūrinių reprodukcijos slypi dar nepraplėšto lapo linkyje, ir studentiško išdaigų. Labai įsiminė Roko Bočkaus knygutė „Apelsino panaudojimo gidas“, joje yra savadarbės apelsino bombos receptas, o šalia pridėti dokumentai atskleidžia detales apie galbūt įvykusį incidentą. Taip pat linksmai perverčiau Šarūnės Nečiūnaitės ir Nedos Vengalytės

„Keptologiją“ – labai rimtą prof. Rimvydo Kepežinsko kelionę baltais puslapiais sutinkant tik save, bet su vis kitokia apranga.

V. B. V.: Šios parodos pastūmėjo mane jautriau reaguoti į medžiagiškumą, paviršius, tekstūras, kuriuos puoselėja parodoje pristatomi menininkai. Iš jubiliejaus išsinešu atidumą, norą čiupinėti knygos lapus ir gaudyti grafiką savo kasdienybėje.

Paroda „22° G: būvis“ veikia iki rugsėjo 27 d.

VDA parodų salės „Titanikas“ (Maironio g. 3, Vilnius)

Paroda „22° G: režis“ veikia iki rugsėjo 27 d.

VDA galerija „Akademija“ (Pilies g. 44, Vilnius)

Paroda „22° G: terpė“ veikia iki spalio 6 d.

VDA galerija „5 malūnai“ (Malūnų g. 5, Vilnius)

Parodas lydintys renginiai:

Rugsėjo 27 d. (šeštadienį) 12:30 val. ekskursija su kuratorėmis

Rugsėjo 27 d. (šeštadienį) 14 val. VDA Grafikos laboratorijoje knygų iriškio kūrybinės dirbtuvės su leidybos iniciatyva „Arklų“

STRAIPSNIO PUBLIKACIJA FINANSUOJAMA VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS

ATKELTA IŠ 8 PSL.

plenero ir viso festivalio dalimi – juk būtent nuoširdus tiesioginis vietos tyrinėjimas daro stipriausią poveikį ir įsirėžia į atmintį.

Vizualinių menų vasaros sezoną Varėnos krašte rugsėjo 4 d. simboliškai uždare beveik visą vasarą Varėnos kultūros centro kino ir parodų salėje veikusi VDA Kauno fakulteto tapybos ir skulptūros specialybių studentų paroda „Valanda vėliau“. Į tą dieną įvykusį susitikimą su parodos autoriais

krašto dirbdami vasaros praktikoje Mizaruose, šalia Druskininkų. Pasinaudodami ta proga, jie Varėnoje eksponavo kūrybos kolekciją, daugiausia susijusią su VDA mokymosi procesu, užduotimis, projektais. Tačiau šioje margoje studentiškoje kūrybinėje laboratorijoje neabejotinai ryškėja ir individualus braižas, požiūris į tapybą, erdvinį objektą, formą bei jos poveikį. Pasak pačių studentų, peržiūrų metu greitai pademonstruojami ir tuoj pat nukabinami darbai kitoje, parodinėje erdvėje kuria naujas istorijas ir tarpusavio sąryšius, o išmėginti jėgas kuriant parodos „architektūrą“ jiems taip pat buvo labai

įdomu ir naudinga. Tai – gyvas ir nuoširdus pasakojimas apie buvimą „tik valanda vėliau“, arba būsenoje, jaunųjų menininkų žodžiais, balansuojančioje tarp sumaišties ir supratimo, tarp tuščio lapo ir pirmo potėpio.

Šiuos tris tarpusavyje tiesiogiai nesusijusius kultūrinius vizualinius Varėnos krašto vasaros įvykius apžvelgus „iš viršaus“ ryškėja ypatinga asmeninių iniciatyvų, kolegiskų ryšių, stiprių kultūros asmenybių ir žavingų atsitiktinumų svarba. Ir, žinoma, gamtos, bet ne kaip renginių fono ar dekoracijos, o kaip tam tikro specifinio geografinio, istorinio ir kultūrinio tinklo pagrindo.

Pavadinčiau jį upėvaizdžiu – juk pro Valkininkus teka Šalčia ir Geluža, vėliau kartu su Ūla pildančios Merkio baseiną, šis įsilieja į Nemuną didingoje santakoje ties Merkinė, kur upė jau plaukia Kauno link. Toks vandens jungčių vaizdinys pasąmonėje atgaivina ir Artūro Railos „Žemės galią“ – ilgametes mitologinio Vilniaus paieškas. Taigi, ir šis kraštas per įvairias kultūrinės iniciatyvas ieško savo tapatybės, ištakų – kartais nuosekliai ir tikslingai, kartais intuityviai, apčiuopomis, per vos juntamus tvinksnius upių gyslose.

Už regimybės ribų

Akvilės Anglickaitės paroda „Kismas rymo“

JOVITA AMBRAZAITYTĖ

Ribos tarp tikrovės ir iliuzijos, šviesos ir tamsos pasitinka Akvilės Anglickaitės parodoje „Kismas rymo“, šiuo metu veikiančioje Radvilų rūmų dailės muziejaus erdvėse. Čia regos ribos tarsi nusi-trina ir atsiveria nauji suvokimo horizontai. Eksponuojamose fotografijose ir videoinstaliacijose menininkė naudoja neįprastus, kartais techniškai netobulus raiškos būdus: dėmesys tarsi tyčia nukreipiamas į iš pirmo žvilgsnio nereikšmingus objektus – augalų fragmentus ar šviesoje nušvitusių kontūrus. Kadruose sluoksniuojasi ir persidengia švytėjimo ruožai, vietomis vaizdą užlieja baltos dėmės, atsiradusios dėl pereksponavimo – perteklinės šviesos, paliekančios jautrioje fotografinėje medžiagoje išdegintą žymę. Šie meniniai sprendimai, ne visada techniškai taisyklingi, atveria naują plotmę – jie nebėra tik būdas atkurti žmogaus akiai regimą tikrovę, bet tampa jos perrašymu, regimybės trapumo ir nežinios ženklų. Tokia estetika leidžia žiūrovui pasinerti į subjektyvų, miglotą tikrovės skaitymą.

Iš šio jautraus menininkės santykio su regimybe kyla paradoksas – fotografijos medija, kuri vienu metu priklauso nuo tikrovės, ją kartu ir paneigia. Ši meninė išraiška, priklausanči nuo šviesos, atskleidžia, kad švytinčiosios materijos įrašas gali tapti ne tik realybės atspindžiu, bet ir jos apmąstymu. Nuotraukose fiksuojamas švytėjimo sluoksnis – ne vien techninis pėdsakas, bet ir netikrumų, abejonės bei suvokimo slinkčių teritorija, kurioje išryškėja priešara tarp techninio atlikimo ir šviesos materijos suvaldymo. Ši slinktis atveria dar svarbesnį klausimą: kaip fotografijoje įrašyti ne tik formą, bet ir pačią gamtos būties tėkmę? Juk gamta – tai nuolatinė kaita, virpanti saulės šviesoje, vėjo gūsyje, vandens dvelksme ar emulsijoje užsilikusiam atvaizdo pėdsake. Būtent šią nuolatinę gamtos kaitą atliepia parodoje eksponuojami vaizdiniai, kurie žadina pojūtį, tarsi primindami pirmavaizdžio ištakas – pirmąjį žmogaus atsi-merkimą pasaulio šviesoje.

Šviesa tampa ne tik regos sąlyga, bet ir pačios tikrovės metafora, pirmaprade substancija, be kurios neįmanomas nei regėjimas, nei pasaulio suvokimas. Analoginiu būdu atliktose fotografijose šviesa praslysta atspaudų paviršiumi ir yra į laiko neturinčias dimensijas, kur tarp *buvo* ir *bus* – tarpas, o *dabar* dar nėra. Ar įmanoma kalbėti apie tai, ko iš tiesų

nėra? Ar menas gali atvaizduoti nebūtį, nesuvokiamybę, neapibrėžtumą? Šie klausimai atveria metafizinę erdvę, kurioje menininkės tarpdisciplininė kūryba skleidžiasi kaip nuolatinė nepažinumo refleksija. Švytėjimo žaismas augalijos šakose virsta abstrakčiu, sunkiai žmogaus suvaldomu reiškiniu. Jis panašus į vandenyje skęstančius augalus, kurie judėdami plastiškai priglunda prie kūno, bet tuo pačiu metu jį ir užgniaužia. Tokia regimybė nebėra pavaldi žmogui – ji, pulsuodama savo valia, kviečia sąmonę plaukti iš paskos, tarsi klausytis nebylaus gamtos šnabždesio.

Anglickaitės kuriamuose atvaizduose augmenijos fragmentai tarytum išardo žmogaus galios centrą. Nėra už ko tvirtai įsikibti. Ši nesvarumo atmosfera nejučia iškelia Shakespeare'o Ofelijos atvaizdą iš Johno Everetto Millais paveikslo – tarp gamtos fragmentų galima pajusti alsuojantį ramybę paskenduolės žvilgsnį. Jis nukreiptas į mus ne iš anapus, o iš šio pasaulio ir lieka ties vandens paviršiaus riba. Ofelija, plūduriuojanti vandenyje tarp žolynų, tarytum šnabžda: „Leiskite srovei nešti jus į tai, kas nepažinu.“

Jos pusiau užmerktos akys liudija slaptą atsivėrimą gamtos ritmui, o per Anglickaitės kūrinius skverbiasi aiški žinia, kad buvimas ir nebūtis nėra atskiriami.

Šis sapniškas patyrimas persikelia ir į videodarbus, kuriuose vandens stichija pratęsia Ofelijos plūduriavimo būseną, išskaidydama ribą tarp kūno, gamtos ir regimybės. Ypač vienoje videoinstaliacijoje, kurioje dominuoja vanduo. Ši stichija tirpdo įprastus dėsnius: garsas slopsta, judesiai lėtėja, pojūčiai tampa trapii takūs, tarytum išplaukiantys. Po

Akvilė Anglickaitė, „Kismas rymo“, parodos fragmentai. 2025 m.

vandeniui gali nebūti nieko – tik virpanti tuštuma, kurioje kūnas praranda atramas. Žvelgdamas į kadrus, ramiai slenkančius žvilgsnio horizonte, žiūrovas gali nusileisti į šią nesvarumo būseną ir atrasti ramybę arba, priešingai, patirti vidinį nerimą, kylantį tarsi instinktyvus baimės signalas, plaukiantis priešinga srovei kryptimi.

Kaip ir Millais drobėje, čia vanduo tampa ir lopšiu, ir kapu, o gamta įvelka dėmesį į nenutrūkstamą amžinybės audinį – tankų, bauginantį, bet viliojantį savo nugalima galia. Šis motyvas išryškina dabarties paradoksą: mūsų kasdienybė gali atrodyti saugi, tačiau jos viduje slypi trapumas ir tuštuma, kurią tik gamtos alsavimas gali pripildyti gyvybės pulsavimu. Gamta čia veikia pagal slaptą, žmogui vos išvelgiamą sistemą – jos nepažinumas tampa galia, išcentrinančia žmogaus valdžią ir nukreipiančia į nerimo bei

sutrikimo būsenas. Jos tarpsta laiko sluoksniuose kaip neapibrėžtas virpesys, lydintis žmogaus būtį. Tik įsiklausant į lapų šnarėjimą ar išžiūrint į šviesos blyksnius augmenijos šakose, viduje ima rasti ramybę – ritmas, kuris susiderina su gamtos tėkme ir virsta visišku atsivėrimu jai, kaip ir gražiosios Ofelijos misterija. Ji nėra tik mirusi ir pasyviai graži – ji aktyviai veikianti, leidama srovei nešti ją į naują, dar neištirtą patyrimą. Taip pasireiškia paradoksas: pasyvus leidimas tiesiog būti tampa aktyviu pažinimu to, kas nesuvokiama. Belieka sulaukius kvėpavimą stebėti, kaip pro audinio poras prasismelkia blyksintys švytėjimai – tarsi vilties kibirkštys, ženklai nežinomybės kelyje ar trapūs dvasinės būties atspindžiai. Tai Ofelijos žvilgsnis tarp gyvenimo ir mirties ribų, kuris videoinstaliacijoje kviečia patirti pasaulio nepažinumą, artimą anapusių miglotumui.

Tyrinėdama gamtos reiškinius per šviesos, vandens ir laiko perspektyvas, Anglickaitė atveria šimtus tarpinių būsenų ir nenusėjamumo sluoksnių, kviesdama žiūrovą atsiskirti vienareikšmiško žinojimo. Ji įtraukia į neapibrėžtumo erdvę, kurioje gamta nebėra tik fiksuotas objektas, bet gyvas ir nuolat kintantis procesas. Parodos emocinis ir jutiminis poveikis natūraliai kelia klausimus: kokius naujus suvokimo horizontus galime atrasti, jei atsiskirtume iliuzijos, kad žmogus visiškai valdo gamtą?

Ar menas gali tapti priemone, padedančia priimti šį nežinomumą kaip esminį mūsų santykio su pasauliu komponentą, o ne kaip trūkumą, kurį reikia pašalinti? Į šį klausimą paroda atsako įvairiomis vizualinėmis formomis – nuo abstrakčių, didelio formato piešinių iki fotografijų ir videoinstaliacijų, kurios išskleidžia natūralių formų pasaulį, primindamos tiek gamtos trapumą, tiek jos neišsemiamą gyvybingumą. Be pavadinimų palikti kūriniai išlaisvina pojūčius ir atveria jutiminę pilnatvę – žaismą tarp aiškumo ir paslapties. Jie atsako vienareikšmiškumo, išskleiddami daugiabriaunę prasmę ir kviesdami žiūrovą atrasti naujus suvokimo horizontus.

Menininkė, įamžindama gamtos struktūras įvairiomis raiškos priemonėmis, išryškina žmogaus santykį su nuolat kintančia aplinka, o jos kūryba tampa ne tik vizualiniu, bet ir konceptuali gamtos gyvybingumo bei žmogaus vietos joje liudijimu. Anglickaitė, pristatydama savo subjektyvų emocinį ir intelektualinį patyrimą, leidžia kiekvienam atrasti santykį su nuolat besikeičiančiu pasauliu.

Paroda veikia iki spalio 12 d.

LNDM Radvilų rūmų dailės muziejus (Vilniaus g. 24, Vilnius)

G. GRIGENAITĖS, LNDM NUOTRAUKOS

Teisė montuoti ir redaguoti savo tapatybę

Paulas B. Preciado apie filmą „Orlanda(s): mano politinė biografija“

Spalio 5 d. teatro festivalyje „Sirenos“ įvyks Paulo B. Preciado filmo „Orlanda(s): mano politinė biografija“ („Orlando, ma biographie politique“) premjera, kurią pristato kino leidybos kompanija „Taip toliau“. Daugybę kino ir teatro festivalių apkėliavęs filmas pelnė ne vieną apdovanojimą ir užkariavo žiūrovų širdis, tačiau nuo premjeros 2023 m. vis aplenkė Lietuvos kino ekranus. Geriau žinomas kaip kūno politikos ir lyčių studijų tyrėjas, rašytojas, filosofas bei kuratorius, Preciado buvo pakviestas sukurti filmą apie savo lyties transformaciją. Iš to gimė neįprastas kino laiškas Virginiai Woolf, kuriame sakoma, kad jos romano „Orlanda(s)“ personažas, viduryje istorijos pakeitęs lytį, šiandien tapo realybe. Šis filmas – tai netikėtos estetikos, performatyvi kūrėjo biografinė esė ir kartu socialinis manifestas, kuriame teigiama, kad Orlando(s) kūno transformacija tapo visų po jo(s) gyvenusių nebinarinių kūnų pagrindu. Daugiabalsis metamorfozė patiriančių kūnų choras išdidžiai skelbia – šiandien visame pasaulyje jau gyvena daugybė Orlandų. Paulas B. Preciado interviu pasakoja apie filmo kūrimo aplinkybes ir idėjas, iš kurių gimė viena originaliausių autobiografijų kino ekrane.

Kada pirmą kartą perskai-tėte Virginijos Woolf knygą „Orlanda(s)“ ir kodėl kilo noras sukurti jos „adaptaciją“ ar, tiksliau, panaudoti knygą kaip atspirties tašką galimai autobiografijai?

Woolf knygą perskaičiau būdamas paauglys Ispanijoje. Tai buvo pirmas kartas, kai susidūriau su istorija, kuriai rutuliojantis pagrindinė(-is) veikėja(s) pakeičia lytį. Tai buvo šokiruojanti patirtis. Tuo metu dar negalvojau apie tapimą transsameni, koks esu šiandien, nes net pati transsams politinė egzistencija anuomet, 9-ojo dešimtmečio viduryje, man buvo visiškai nežinoma. Tačiau skaitymas mano vaizduotėje tokią transformaciją padarė įmanomą. Todėl ši knyga man yra esminė: pirmiausia mano dabartinė egzistencija tapo įmanoma ne realybėje, o fikcijoje ir dėl fikcijos.

„Orlanda(s)“, jūsų vadinama „pamatine istorija“, lydi nuo paauglystės?

Po to neskaiciau jos daugelį metų. Kai pasirodė Sally Potter ekranizacija „Orlanda(s)“ („Orlando“, 1992), ji vėl sugrįžo, bet tik trumpam. Potter filmas mane ir kitus – trans ir nebinarinius žmones – nuvylė. Jis kyla iš transvestizmo kultūros, binarinės vaizduotės ir gėjiškos estetikos. Ji,

Kadrai iš filmo „Orlanda(s): mano politinė biografija“

aišku, žavi, jei domiesi 9-ojo ir 10-ojo dešimtmečio pradžios Londonu, bet paradoksaliai prisidėjo prie to, kad trans ir nebinarinė kultūra tapo nematoma. Aš dievinu Tildą Swinton, tačiau ji, deja, negalėjo suvaidinti Orlando(s) be lyties keitimo. Tam tikra prasme Potter filmas mane atitolino nuo knygos.

Knyga vėl grįžo į mano gyvenimą, kai ėmiau suvokti, kaip ji nutolusi nuo tradicinio naratyvo. Turiu galvoje tas istorijas, kurios konstravo transseksualumą kaip psichopatologiją XX a.: transsamo kaip asocialus, kaip nusikaltėlis, kaip grėsmė „natūraliam moteriškumui“. Tačiau 1928 m., kai šie patologizuojantys medicinos ir žiniasklaidos pasakojimai apie lyties keitimą dar tik formavosi, Virginia Woolf atsitraukė nuo to ir pasiūlė poetinę, beveik metafizinę lyties transformacijos versiją.

„Orlanda(s)“ pranoksta socialinę fantaziją...

Taip. Pavyzdžiui, Hitchcocko „Psichopatas“ („Psycho“, 1960) prisidėjo formuojant baimės apie transsamenis konstrukta – vaizdavo transžmogų kaip psichiškai nesveiką žudiką maniaką. Tai būtų beveik juokinga, jei ši fantazija nebūtų išlikusi vyraujančiame antitransfeminizmo diskurse, pasak kurio, reikia gintis nuo vyrų, persirengiančių moterimis, kad neužpultų tualetuose... Kada tai apskritai yra įvykę realybėje, o ne siaubo filmuose? Nuo „Psichopato“, Briano De Palmos „Aprengto žudyti“ („Dressed to Kill“, 1980), „Avinėlių tylėjimo“ („The Silence of the Lambs“, 1991) iki Julijos Ducournau „Titanės“ („Titanic“, 2021), kuri Kanų kino festivalyje laimėjo „Auksinę palmės šakelę“, ši nekropolitinė transsamenų reprezentacija kine išlieka vyraujanti iki šių dienų, nepaisant didėjančio matomumo ir teisinio pripažinimo. Mes daug kalbame apie problemišką „vyrishką žvilgsnį“, bet turėtume kalbėti ir apie „binarinio žvilgsnio“ įsitvirtinimą kino istorijoje.

Kada jūs, kaip filosofas, pa- galvojote apie „Orlando(s)“

interpretaciją / perkūrimą filmo forma?

Ilgainiui „Orlanda(s)“ man tapo knyga talismanu, kurią pasiimdavau į keliones. Net jei jos neturėdavau su savimi, kartais atvykęs į viešbutį rasdavau ją ant stalo ar viešbučio bibliotekoje. Lyg ji manęs lauktų. Pamažu pradėjau galvoti apie „Orlandą“ kaip apie kontratransistoriją arba disidentišką heterotopiją, leidžiančią iš-eiti iš skirstymo lytimis režimo. Idėją paversti filmu paskatino ARTE, kuri rengėsi plėtoti queer programą ir pareiškė norą sukurti filmą apie mane. Pirmoji mano reakcija buvo – išsiaiškinkime! Į susitikimą ėjau ketindamas mandagiai atsisakyti pasiūlymo, kad ir koks geranoriškas jis būtų. Po ilgo pokalbio pasiūliau kelias alternatyvas: sukurti filmą apie feminizmo teoretikę, filosofę Monique Wittig, juk tai kur kas svarbiau! Arba apie „Commando Saucisson“ protestus 8-ajame dešimtmetyje, arba apie „Gazolines“ – grupę iš *Front Homosexuel d'Action Révolutionnaire* (autonominis Paryžiaus judėjimas, įkurtas 1971 m. bendradarbiaujant lesbiečių feministėms ir gėjų aktyvistams)! Išsivyravo tylą: jie nebuvo girdėję nė apie vieną iš jų, paaiškinimai nepadėjo. Paskutiniu bandymu pasiūliau: jei norite filmo apie mano lyties tranziciją, sukurkite filmą apie Virginijos Woolf „Orlandą“.

Taip atsirado eilutė filmo pradžioje: „Mano biografija jau egzistuoja, ir tai praeikta Virginia Woolf parašė ją 1928-aisiais...“?

Bent jau šitam ARTE pritarė. Visi žinojo „Orlando(s)“ temą ir jiems patiko dialogo tarp Virginijos Woolf ir manęs idėja. Galiausiai jie pasakė: „Šį filmą režisuoti turėtum tu...“ Neturėjau supratimo, ką reiškia kurti filmą kaip režisieriui, bet galimybė tai daryti kaip filosofui akimirksniu sujaudino: sukurti filmą apie savo tranziciją remiantis knyga, kurios veiksmas apima 500 metų ir kuri parašyta 1928 m., buvo beprotiška idėja – filosofinė idėja.

Ar be šių aplinkybių būtumėt norėjęs kurti kiną?

Dešimt metų dirbau su menininkais, man labai brangiais žmonėmis, Virginie Despentes, Shu Lea Cheang, Dominique Gonzalez-Foester, Banu Cenetoglou, Roe Rosen, PostOp, Annie Sprinkle, Beth Stephens ir mačiau, kaip jie kūrė filmus. Kartais rašydavau jiems į scenarijus panašius projektus, tarp jų apie markizo de Sade'o nutukimą arba laisvės filosofijos ir BDSM santykį Michelio Foucault darbuose Shu Lea Cheang projektui 2019-ųjų Venecijos bienalėje. Mane pakerėjo darbas su Liza Rosenfeld, kuri vaidino de Sade'ą, arba su Felixu Maritaud, kurį pasirinkome Foucault vaidmeniui. Su Dominique Gonzalez-Foester daug kalbėjome apie galimybę vieną iš mano knygų adaptuoti nufilmuoti operai. Troškimas kurti filmus neabejotinai gimė stebint rašytinio žodžio virsmą audiovizualine kalba, kai viską perteikia kūnai. Tai ne vertimas – tai transformacija, kinematografinė tranzicija.

Kaip suteikėte filmui galutinę formą, tokį mille-feuille (sluoksniuotos tešlos) pavidalą, kuris išsiskleidžia kaip kolektyvinis pasakojimas?

Iš pradžių susiradau ir iš naujo perskaičiau viską, ką turėjau apie Virginiją Woolf. Per pandemiją galėjau visiškai į tai panirti. Kartais atrodė, kad savo Paryžiaus buto vienatve dalinuosi su Woolf. Vėliau, kai buvo vėl įmanoma keliauti, aplankiau jos archyvus Niujorke. Bet jau Paryžiuje buvau prirašęs penkis sąsiuvinis vien apie Woolf, tačiau tai buvo tik pasiruošimas. Negalėjau imtis šio projekto, kol išsamiai nesusipažinau su Woolf ir iš naujo neper-skaičiau „Orlando(s)“ bei vėlesnių jos kūrinių. Dažnai „Orlanda(s)“ išskiriamas kaip mažesnės reikšmės ir keistesnis romanas už pagrindinius, tokius kaip „Bangos“ ar „Ponia Dalovė“. Manau priešingai: skaitant šiandien, jis naujai nušviečia visus Woolf kūrinius ir veikia kaip nematoma infrastruktūra. Būtent iš to atsirado filmo forma – laiškas Woolf. Ji nusi-žudė 1941 m., būdama 59 metų, bet jos „Orlanda(s)“ gyvena toliau ir yra gyvesnė(-is), nei ji galėjo įsivaizduoti.

Nepaisant pavadinimo, „Orlanda(s): mano politinė biografija“ nėra ekranizacija. Tai ir ne Paulio B. Preciado biografija. Tai kūrinys apie pasakojimą, kurį jūs matote kaip lytinės indiferencijos mitą, politinį matmenį. Ar skaitant iš naujo „Orlanda(s)“ jums vis dar yra grožinė literatūra, ar virto tikra dokumentika?

Nesakyčiau „lytinė indiferencija“, tiksliau – nebinarinė paradigma. Man tai labai svarbu. Lygiai svarbi yra skirtis tarp grožinės literatūros ir dokumentikos. Nenorėjau rinktis vienos ar kitos rūšies. Pasikartosiu: norėjau sukurti nebinarį filmą. Galima atsekti, kaip ši knyga buvo perskaityta konkrečiuose istoriniuose kontekstuose. 1928-aisiais ji buvo laikoma parodija, mokslinės fantastikos romanu, panašiai kaip Mary Shelley „Frankensteinas“, ar net pikareskiniu romanu. 6-ajame dešimtmetyje knyga buvo perskaityta naujai kaip feministinė XIX a. patriarchalinės visuomenės kritika. 8-ajame ji buvo laikoma lesbietiška istorija, autobiografija, atskleidžiančia romaną tarp Vitos Sackville-West ir Virginijos. Dabar ją imama skaityti iš trans politikos perspektyvos. Norėjau pasiūlyti nebinarį „Orlando(s)“ perskaitymą. Manau, kad Virginia Woolf buvo nebinarė autorė. Jei ji būtų gyva dabar, tikriausiai įvardintų save „jie“ (pranc. *iel*). Tai paaiškina jau dešimtmečiais keliamą klausimą, kodėl Woolf atsisakė priimti socialinę lytį. Manau, ji nesijautė esanti vien moteris. Santuoka jai taip pat netiko. Ji niekada nelaikė savęs tik heteroseksualia moterimi. Būtent jos ekscentriška pozicija suteikė aštrų žvilgsnį į savo laikmečio vyrishkumo ir moteriškumo žaidimus.

Filme taip pat įpinama transkūnų istorija, prasidedanti XX a. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje ir tampanti šiuolaikinės istorijos dalimi.

Norėjau atspirti pagundai vaizduoti veikėjo lyties keitimą kaip medicininį ar pornografinį

NUKELTA Į 13 PSL.

Laikinumo patirtys

Krėsle prie televizoriaus

Justino Kurzelio filmo „Tyloji brolija“ (LNK, šįvakar, 19 d., 21 val.) pagrindu tapo realūs įvykiai, kai 1983 m. vienas Aidacho FTB agentas suprato, kad visą Vakarų pakrantę terorizuoja, apiplėšinėja bankus, vagia šarvuotus automobilius, sprogdina pornografinius filmus rodančius kino teatrus ir t.t. ne tradiciniai nusikaltėliai, o charizmatiško lyderio vadovaujamos radikalių grupuotės „Order“ (toks ir originalus filmo pavadinimas) nariai – baltieji suprematistai. Atrodytų, sena istorija, bet JAV aktualijos verčia manyti, kad „Tyloji brolija“ niekur nedingo ir net pasiekė ne vieną savo tikslų.

Kai kongregacijos, ant kurios vėliavos puikuojasi svastika, vadas Batleris (Victor Slezak) siūlo eiti „kultūringo“ nacizmo keliu, tai yra pamažu persismelkti į visas institucijas, tarp jų į Kongresą, ir perimti valdžią oficialiai, sekėjas Bobas (Nicholas Hoult) prieštarauja, esą reikia veikti, plėsti bankus ir taip finansuoti revoliuciją. Regis, valdant dabartiniam JAV prezidentui, revoliucijos nebereikia.

Filmas prasideda kaip vesterinas, kuriame svarbūs ne tik nusikaltėliai, bet ir tradicinis duetas – pavargęs FTB agentas Teris Haskas (Jude Law) ir vietinis policininkas Džemis (Tye Sheridan). Siurprizų nebus – veteranas greit įtrauks jauniklį į niūrią „kovą su pabaisomis“. Law herojus per daug patyręs ir per daug matęs, tad šiame duete mielai imasi „blogiuko“ vaidmens. „Tyloji brolija“ įtraukia iškart ir nepaleidžia. Tai atvirai „vyriškas“ filmas, bet ne apie vyriškumo triumfą.

Aną savaitę rekomendavau Joe Wrighto filmą „Tamsiausia

valanda“ apie Winstoną Churchillį, šią siūlau atkreipti dėmesį į režisieriaus serialą „Musolinis. Amžiaus sūnus“, kurį antradienį (23 d. 22.30) pradeda rodyti LRT. Serialas pasakoja apie tai, kaip prieš šimtą metų į valdžią atėjo pirmasis fašistas ir kaip tai pakeitė ne tik Italijos istoriją. Wrightas mėgsta eksperimentuoti, kartais net rizikingai, tarkim, perkeldamas į ekraną „Aną Kareniną“. Regis, eksperimentų nepristigs ir šįkart, o pagrindinį vaidmenį sukūrė Luca Marinelli, Pietro Marcello filme įkūnijęs Martiną Ideną.

Riley Stearnso filmo „Savigynos menas“ (TV3, šiąnakt, 20 d., 00.55) herojus Keisis (Jesse Eisenberg) – jautrus ir vienišas buhalteris, kurio vienintelis draugas – taksiuokas. Kai Keisį žiauriai sumuša, jis nusprendžia nusipirkti ginklą ir pradeda mokytis karatė. Keisiui sekasi ir jis ima pažinti „buvimo tikru vyru“ paslaptis... „Savigynos menas“ kažkas pavadino interneto eros „Kovos klubas“. Stearnsas lyg ir šaiposi iš šovinistinės pozos, tikėjimo vadinamuoju koučingu, bet kartu žadina abejones. Kovos menai – puikus dalykas, jie moko pasitikėti savimi, leidžia kitaip pažvelgti į pasaulį, bet juk galima patekti į tokias karatė pamokas, kur svarbiausios bus kontroversiškos trenerio (Alessandro Nivola) pažiūros.

Ar pastebėjote, kaip per palyginti trumpą laiką išaugo susidomėjimas Pietų Korėja ir jos kultūra? Interneto knygynuose tiesiog užgriūva prozos iš Pietų Korėjos lavina, kino festivaliai neapsieina be šios šalies filmų. Manau, daug prie Korėjos kultūros garsinimo prisidėjo režisierius Hong

Sang-soo. Žavėtis jo filmais tapo lyg ir privalomu sinefilų ritualu.

Pernai pasirodžiusio Hong Sang-soo filmo „Keliautojos poreikiai“ (LRT Plius, 25 d. 21.33) pagrindinė veikėja Iris, kurią suvaidino Isabelle Huppert, mėgsta vaikščioti basa, gulėti ant akmenų ir gerti alkoholinį korėjietišką gėrimą. Niekas nežino, kaip ji atsidūrė Korėjoje, kuo buvo anksčiau. Kad pragyventų, Iris pradeda mokytis prancūzų kalbos ir taip pasineria į svetimą kultūrą. Ji geranoriška ir smalsi, lengvai bendraujanti, o jos mokinės yra ir draugės. Kažkuriuo momentu Iris peržengia nematomą ribą ir tampa savo mokinių psichologe.

Hong Sang-soo kūryba autobiografiška ir autotematiska, jis dirba su tais pačiais aktorais, kartais filmai tęsia ankstesnių siužetus. Amerikiečių kino teoretikas Dawidas Bordwellas yra išskyręs kelis Hong Sang-soo kūrybos bruožus. Tai koncentravimasis į personažų santykius ir jų kasdienes veiksmus griežtai apibrėžtoje erdvėje (dažniausiai susitinkant su kitais ir išgėrinėjant); žinių apie veikėjų praeitį, siekius ir net dabartį stygius; sąmoningas vengimas rodyti įdomiausius veiksmo momentus arba jų nupasakojimas žodžiais; gilesnės psichologijos atsisakymas elgesio stebėjimo, statiškos kameros fiksuojamo ilgais kadrais, naudai; konfliktą išsprendžiančio finalo neigimas; pasakojimo epizodiškumas.

Kinų režisierius Jia Zhang-ke turi ypatingą dovaną – viename kadre gali parodyti laiko tėkmę ir kartu priversti išgyventi laikinumo patirtį. Dažno Jia Zhang-ke vaidybinio filmo tema yra

„Tyloji brolija“

„Keliautojos poreikiai“

socialinių permainų patirtis, kai XX a. pabaigoje Kinija atsivėrė pasauliui, sustiprėjo Vakarų meno, literatūros, filosofijos ir populiariosios kultūros įtaka, atsirado rinkos ekonomikos elementų, žmonės kėlėsi į miestus, didėjo korupcija ir nusikalstamumas. Bet filmai kupini poezijos ir nostalgijos. Nustebau viename režisieriaus interviu perskaitęs: „Kaip menininką mane visada labiau domino utopija ir jos kontravimas nei pragmatizmas. Taip, idealizmas yra negyvybingas, bet jis poetiškas. Tai, kad kažkas neįmanoma, man baisiau tegu ir už baisiausius istorijos puslapius.“

Dokumentinis Jia Zhang-ke filmas „Plaukti, kol jūra pamėlynuos“ (LRT Plius, 20 d. 21 val.) susideda iš aštuoniolikos skyrių ir koncentruojasi į kinų rašytojus Jia Pingwa, Yu Hua ir Liang

Hong. Su jais režisierius susitiko literatūros festivalyje savo gimtajame mieste Šansi ir kalbėjosi apie jų gyvenime įvykusias permainas.

Manau, kad aštrus nostalgijos priepuolis ištiks ne vieną „Pietnia kronikų“ gerbėją, jei trečiądienio vakarą (24 d. 21 val.) jis įsijungs BTV ir pasižiūrės George'o P. Cosmatoso filmą „Kobra“ (1986). Pasakojimas apie netradicinių policijos metodų gerbėją, Kobra pramintą Sylvesterio Stallone's herojų, ieškantį žiauraus žudiko – pavojingos sektos nario, pelnytai sulaukė „Aukštinės avietės“ apdovanojimo bei tapo bene svarbiausiu posovietinės vidiakų epochos filmu. Kad ir ką sakytumėt – ir istorijos puslapiu.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Neišskiriami priešai

Nauji filmai – „Rouzų šeimos karas“

SANTA LINGEVIČIŪTĖ

Porų konfliktai seni kaip pasaulis: iki šiol neaišku, kas kaltesnis – Adomas ar Leva, dėl to nelemto obuolio. Namų be dūmų kine taip pat nebūna, keitėsi tik mados, epochos ir dekoracijos, o konfliktai liko tokie patys. Ar tai būtų klasikinės Holivudo *screwball* komedijos, ar 1989 m. pasirodęs Danny DeVito „Rouzų šeimos karas“ („The War of the Roses“), ar šįmet vasaros pabaigoje – jo perdirbinys tokiu pat pavadinimu („The Roses“, rež. Jay Roach, D. Britanija, Australija, JAV). Rouzų istorija – tik dar vienas įrodymas, kad meilė ir

neapykanta gyvena po tuo pačiu stogu, ir kartais užtenka vienos kibirkšties, kad santykiai virstų karo lauku. Kadangi dramų gyvenime pakanka, geriausia tokiu atveju pasijuokti.

Šįkart Rouzus įkūnija nuostabieji britų aktoriai Olivia Colman ir Benedictas Cumberbatchas (jie ir bus filmo varomoji jėga). Colman Aivi ir Cumberbatcho Teo susipažįsta vieno restorano virtuvėje, kur abu vienas kitam pasiguodžia, kad niekas neįvertina jų genialumo. To užtenka, kad pažadėtų vienas kitam pasaulį, susituoktų ir susilauktų vaikų. Iš pradžių vaizduojami santykiai atrodo tobuli iki koktumo:

Teo – garsus architektas, stantantis „ateitį“, o Aivi idealiuose namuose rūpinasi vaikais ir gamina maistą. Laimei, vieną dieną Rouzų idilę užklumpa simbolinė ir gamtinė audra, apverčianti viską aukštyn kojomis. Humoras filme grindžiamas tradicinių lyčių vaidmenų sukeitimu: audra, sugriovusi Teo karjerą, paverčia jį namų šeimininke, o Aivi tampa darboholike šeimos maitintoja ir pripažinta šefe.

Filmą pagal Warreną Adlerio romaną režisavo Jay'us Roachas, sukūręs daug kam žinomas komedijas apie Ostiną Pauersą, dramą „Skandalas“ („Bombshell“, 2019) apie seksualinį moterų

„Rouzų šeimos karas“

išnaudojimą FOX televizijoje. Scenarijų rašė žinomumu nenusileidžiantis Tony McNamara, nominuotas „Oskarui“ už Yorgoso Lanthimoso filmų „Favoritė“ (2018) ir „Prasti reikalai“ (2023) scenarijus. Regis, visa kūrybinė grupė tiesiog idealiai sukomplektuota puikiems rezultatams pasiekti, deja, kas matė 1989-ųjų

DeVito pirmtaką, filmus lygins kad ir nesąmoningai, ir turbūt širdis links arčiau pirmojo.

DeVito Rouzų šeimos konflikto interpretacijoje groteskas sunkėsi per kraštus: viename ringo kampe – ledinė Kathleen Turner, kitame – nusivylęs

NUKELTA | 13 PSL.

Teisė montuoti ir redaguoti savo tapatybę

ATKELTA IŠ 11 PSL.

reginį, kai iš pradžių būna berniukas, o vėliau mergina ar moteris. Man visos(-i) Orlandos(-ai) yra nebinarės(-iai). Jos ir jie yra viskas iš karto – ir berniukai, ir mergaitės, ir nė viena(s) iš jų. Buvo svarbu, kad filmas nebina- rizuotų ir Virginios Woolf, neat- sispirtų, kaip įprasta, nuo moterų literatūros ar nuo nenumaldomo noro iliustruoti lyties pakeitimą. Man rūpėjo filme užfiksuoti pa- saulį epistemines transformaci- jos metu – perėjime iš binarinės ir patriarchalinės epistemologijos į kitą mąstymo apie subjektyvumą, kūną ir meilę būdą.

Ar reprezentacijos klausimas jums yra esminis?

Transžmogui reprezentacija yra gyvybės ar mirties klausimas. Galimybė būti laikomam visuo- menės nariu, politiniu subjektu, o ne psichiškai nesveiku asmeniu ar patologiniu atveju, priklauso nuo kūno ir subjektyvumo re- prezentacijos. Todėl kinas toks svarbus – ir politiškai, ir filoso- fiškai. „Orlando(s)“ filmavimas man tapo proga atsiriboti nuo normatyvinių *trans* pasakojimų. Nuo bauginančios pirmenybės, kurią medicininis, psichiatrinis ir psichoanalitinis diskursas suteikė kūnui ir seksualumui, – tai liečia ne tik transžmones, bet mus visus. Tai ganėtina nesena istorija. Prieš XIX a., bent jau Vakaruose, pa- sakojimas apie seksualumą buvo teologinis. Pats „seksualumo“ terminas neegzistavo. Buvo kal- bama apie kūniškąsias pagundas ir nuodėmes. Kūnas buvo tik dvasios apvalkalas. Tik XVIII a. pa- baigoje, kai pasirodė de Sade’as, atsirado seksualumo sąvoka, o kartu ir troškimo erdvė. Tai buvo libertinų ir buduarų laikai, didis literatūros, poreikio pasakoti ir megzti santykį tarp rašymo bei

troškimo laikas. Kartu tai buvo laikas, kai kristalizavosi hetero- normatyvi bei kolonijinė kultūra. Erdvė buvo greitai užgrobtą me- dicininio ir psichiatrinio diskurso bei normatyvios pornografijos. „Orlanda(s)“ mane domino, nes suteikė galimybę grįžti į laikus iki užvaldant medicininiam, taip pat ir kinematografiniam, diskursui.

Pirmuosiuose filmo kadruose aktyvisto vaidmeniu pasirodote ir pats.

Taip, bet aš terašau poeziją (*juokiasi*)! Tiesa, viešojoje erdvėje. Dabar man 50, jau 35 metus po- litika užsiimu kitokiais būdais. Prieš dešimt metų baigiau dirbti su kolektyvais, nes siečiau pereiti į kitas erdves, pavyzdžiui, muzie- jus. Tačiau filme vėl norėjau burti kūnus, kurie nėra institucionali- zuoti. Nebūtinai menininkų kū- nus, o tuos, kurie bandė pasakoti savo istorijas. Taip filmas tapo svarbesnis už mano siekius. Jis mane sugrąžino prie kolektyvo, nors iš pradžių neturėjau tokių minčių. Kinas to reikalavo. Nenorėjau įkūnyti filmo vienas. Aš nesu Orlanda(s). Orlanda(s) – politinis horizontas, kolektyvinė utopija. Filme daugiausia esu balsas už kadro. Bet balsas taip pat yra kū- nas, priešingai nei pagal akade- minę kino sampratą, kai pirmenybė teikiama vaizdui, o ne garsui.

Orlanda(s) esate jūs, o kartu svarbiausia tai, kad ne vien jūs.

Pradėjau ieškoti kitų kūnų, nors jau buvau knygos scenas perrašęs pirmuoju asmeniu. Ti- kroji filmo intervencija yra perė- jimas nuo trečiojo asmens (Woolf teksto) prie pirmojo, ir kilo klausi- mas, kas galėtų ištarti tą ar kitą ištrauką pirmuoju asmeniu. To- dėl surengėme aktorių atranką.

Per ją uždavėte neįprastą klausimą: kokia jūsų mėgstamiausia eilutė iš „Orlando(s)“?

Taip, norėjau, kad tarp knygos ir atrankose dalyvaujančių akto- rių atsirastų ryšys, nes jie buvo potencialios(-ūs) įvairaus amžiaus šiuolaikinės(-iai) Orlandos(-ai). Atrankoje dalyvavo šimtas Or- landų. Filme jų yra 27, nuo 8-erių iki 70 metų amžiaus. Užduotas klausimas leido iš karto pamatyti, iš kur kyla ryšys su „Orlanda(-u)“. Kai gavau trumpus prisistatymo fil- mukus, kuriuose jie kalba apie knygą, filmas pradėjo rašytis pats – kitaip, intymiai ir kartu politiškai jungda- mas tai, kas yra knygoje, kas kyla iš jos perrašymo pirmuoju asmeniu, bei tai, ką atsineša patys aktoriai.

Koks buvo jūsų darbo metodas?

Kartu su aktorais skaitėme „Orlandą“. Tada ėmė vykti kaž- kas neįtikėtina, kartais taip būna politinėse grupėse: kalbėjome apie save, apie tai, kas mums yra nutikę, bet darėme tai Woolf žo- džiais. Svarstėme filmuoti šiuos grupinius susitikimus kaip po- litinį procesą, bet greitai tokios idėjos atsisakėme – nenorėjau rodyti trapumo, kuris ten atsi- skleidė. Visada prisimenu teo- retikės feministės Lucy Lippard žodžius: „Nefilmuokite priespaus- dos procesų, vietoj jų filmuokite politines subjektyvizacijos procesus.“ Tai verčia atidžiai pasverti viską, ką rodo. Pasakėme sau: su „Orlanda(-u)“ mes kolektyviai kursime kritinės subjektyvizaci- jos procesą, filmuosime jį, o vėliau pažiūrėsime, kas išeina. Kad per knygą pažintume vieni kitus(-as), skaityti turėjome be kameros. Tai leido kiekvienai(-m) įsisa- vinti tekstą, įsikūnyti į jį taip giliai, kad filme tam tikrais momentais

nebeaišku, kas kalba: Virginia Wo- olf, Paulis B. ar kitas *trans* ar ne- binarinis žmogus. Pavyzdžiui, kai Ruben, vienas iš jaunųjų transžmo- nių filme, skaito „Orlandą“ arba kai mitinė Prancūzijos transjudėjimo figūra Jenny Bel’Air pirmuoju as- meniu kartoja Orlando(s) žodžius, knyga iš tiesų transformuojasi.

Kaip kilo mizanscenų idėjos? Filme nuolat vyksta transformacija: prasideda nuo gamtos vaizdų, vėliau pereina prie kadru, kurie atskleidžia fikcijos triukus. Dar viena transformacija įvyksta, kai pasukate dokumentikos linkme. Galiausiai baigiate įspū- dinga scena su operacinės stalu.

Taip, kartu tai keitė požiūrį į režisūrą. Kai filme rodomi filma- vimo aikštelės užkulisiai ir dekon- struojama reprezentacija, neapsi- ribojama vien kinematografijos dekonstravimu – dekonstruojama ir lytis. Montuojami kūnai. Lytis yra montažo efektas. Nuo XX a. subjektyvumo struktūra buvo ki- nematografinė. Be to, nenorėjau atsisakyti grožio, nes dominuo- janti lyties keitimo reprezentacija paverčia mus monstrais. Jaučiu tam tikrą atmetimą, jei ne pyktį, filmams apie transžmones, ku- riuose tarsi privaloma naudoti smurtinę, šurpią *porno-gore* este- tiką bei objektyvizuojantį žvilgsnį, tiek stebintį, tiek pornografiškai egzotizuojantį. Problema yra ne tik pasibaurėjimas. Tokį žvilgsnį vadinu nekropolitiniu, žudančiu žvilgsniu, kuris gyvuoja dešimtme- čiais. Transžmonės yra naiki- nami vaizdais. Kultūra, kurioje dominuojantis žiūrėjimo būdas jus naikina. Norėjau kartu ir gra- žaus, ir pankiško filmo. Norėjau išrasti nebinarinį ir transgrožį. Norėjau, kad filmas būtų poetiš- kas. Operatoriaus Victorio Zébo žvilgsnis buvo lemiantis: jo ge- bėjimas parodyti dalykus ne- objektyvizuojant, bandymas rasti matomumą už kolonizuojančio ir binarinio žvilgsnio ribų, leidimas kūnui priartėti prie kameros, su- kuriant tarpelį erdvės laisvei tarp neprofesionalių aktorių ir kame- ros žvilgsnio. Buvo svarbu, kad į filmą įsitrauktume per poeziją, per jutiminius vaizdus, per šviesą.

Tačiau filmas nesislepia už grožio, poezijos ar įgyven- dintos utopijos. Sunkumai, ypač administraciniai, yra istorinės filmo dalies šerdis – tos, kurioje archyvai primena ilgai trunkančią kovą.

Prieš kurdamas filmą tyrinėju transžmonių vaizdavimą kine ir žiniasklaidoje. Tai buvo teoriniai tyrimai, skirti mano knygoms. Tačiau įtraukti šiuos archyvus į istoriją buvo rizikinga – jie ga- lėjo nustelbti visą filmą. Montažo

metu ieškodamas šiems įrašams vietos ir laiko galėjau megzti ryšį tarp istorinės transžmonių repre- zentacijos ir dabartinių gyvenimų.

Tačiau greitai iškilo klausimas apie filmo ekonomiką. Norėjau sukurti filosofinį filmą, kuris pa- sakotų ne tik transžmonių ir Vir- ginios Woolf „Orlando(s)“, bet ir mano transformacijos istoriją. Tačiau kokiomis priemonėmis? Realybėje filosofija yra „pasidaryk pats“ medija – tam nereikia beveik nieko (tik laiko ir proto), ir tai su- teikia milžinišką laisvę. Tačiau kine viskas kitaip. Idėja kurti „Orlandą“ – nei vaidybinį, nei dokumentinį filmą su 25 ne tik profesionaliais aktoriais, kurie atlieka pagrindinį vaidmenį, – pasirodė sunkiai įgyvendinama tu- rint mažą biudžetą. Inicijavau visą gamybos procesą su prodiuseriais „Les Films du Poisson“ ir „24 Im- ages“, Annie Dekel Ohayon ir Yaël Fogiel. Pompidou centras padėjo gauti tam tikras erdves, geresnę kamerą, studiją ar daugiau laiko montavi- mui. Išbandžiau scenas tik su dviem Orlandomis(-ais), kad pamatyčiau, ar sugebėsiu kino forma papasakoti asmeninę ir kolektyvinę istoriją, re- miantis Woolf žodžiais bei vaizdais. Sakinys, kurį dažniausiai girdėjau fil- muojant, buvo „taip nedaroma“. Bet aš norėjau daryti kitaip – kurti filmą taip, kaip organizuojama demons- tracija ar kuriamas *fanzinas*. Dirbau derindamas filmavimą ir montavimą. Montažą iš karto pamėgau kaip filo- sofinę praktiką: Walterio Benjamino žodžiais, kaip trukdį įvaizdintos istorijos apie smurtą kartojime. Su monta- žo režisieriumi Yotamu Ben Da- vidu ieškojome filmo kalbos ir ritmo. Mus sieja vizualinė *queer* kultūra ir mes abu gerai žinojome, ko neno- rime. Rizikuodami nutolti nuo aka- deminės gramatikos, stengėmės iš- vengti dominuojančio naratyvo apie lyties keitimą.

Jūsų filmas primena, kad Christine Jorgensen (ameri- kietė, pirmoji pasaulyje ži- noma asmenybė, kuriai 6-ojo deš. pradžioje Danijoje at- likta lyties keitimo operacija) dirbo filmų montuotoja.

Man šią istoriją papasakojo tyrėja Susan Stryker. Montažo režisierė dirbusi Jorgensen sukūrė kinema- tografinę teoriją apie transsubjek- tyvumą. „Būti *trans* reiškia mon- tuoti, turėti teisę kitaip redaguoti savo gyvenimą“, – sakė ji. Šiuolaiki- nis subjektyvumas kuriamas kine- matografiškai. Mes esame montažo proceso rezultatai. Bet tai nėra bū- dinga tik transtapatybei: šiuolaiki- nis subjektyvumas kaip visuma yra montažo produktas. Klausimas – kas filmuoja, kas turi prieigą prie montažo stalo ir kam priklauso ga- lutinė versija?

„TAIP TOLIAU“ INF.

besikandžiodami *à la* britišku sti- liumi, imasi nebe žodinių ginklų. Beje, pirmųjų Rouzų istoriją pasa- koja DeVito vaidinamas advokatas, o šiuolaikinius Rouzus pirmąkart sutinkame terapeutės kabinete.

Taigi, kai galiausiai komiškas žodinis konfliktas perauga į to- kius pat komiškus fizinius veiks- mus, filmas praranda aštrumą ir tampa tiesiog gegų (ne visai vy- kusių ir net kvailių) rinkiniu. De- Vito juodoji komedija veikė kaip vientisa ir kabinanti gyvą nervą, o šiandienos versija svyruoja tarp žaismingos satyros ir blizgios romantinės komedijos, kartais palikdama žiūrovą svyruojantį tarp juoko ir nejuokumo. Ori- ginalas nuo pradžios iki galo veikė kaip juodoji komedija būtent to- dėl, kad niekas nesistengė pelnyti žiūrovų simpatijos veikėjams. Ka- daise Turner ir Douglaso herojai ir

žavėjo, ir kartu atrodė atstumian- tys dėl savo ciniškumo, o Colman ir Cumberbatcho personažai per- dėtai „šiuolaikiniai“ – juos reikia užjausti ir pagosti.

Aišku, viskas priklauso nuo žiū- rovo širdies randų skaičiaus ir gy- venimo pamokų, tačiau pati labiau linkstu pritarti DeVito suvaidinto advokato pamąstymui, kad kultū- ringų skyrybų nebūna. Tad stebė- dama šiuolaikinių Rouzų karą nė akimirks nepatikėjau, kad jie ski- riasi, – visa suirutė veikiau priminė sutirštintus žaidybinius elementus, viliojant vienas kitą į lovą. Kaip ir DeVito advokatas nežinau, ar kati- ninkams geriau tuoktis su katinin- kais, šunininkams – su šunininkais, tačiau aišku viena: net gražiausia meilės istorija gali uždusti nuo ne- išsakytų nuoskaudų, o nesikalbėji- mas visada prives prie krizės, kuri gali baigtis mirtinu „užėdimu“.

ATKELTA IŠ 12 PSL.

Michaelas Douglasas. DeVito nedomino kompromisai – jo filme santuokos griūtis buvo staigi, skausminga ir pasruvusi krauju. O štai Roachas kartu su McNamara pasirinko kitą, ko- rektiškesnį kelią – savo veikė- jams jie rodo daugiau užuojautos, saugiai laiko kaip trapius kiauši- nukus rankose ir šildo. Tiek Teo, tiek Aivi suteikiama pakankamai laiko išsakyti daugiau ar mažiau pagrįstas nuoskaudas. Teo įsiti- kinęs, jog žmona visiškai never- tina jo indėlio ir sunkauso darbo, o Aivi savo ruožtu jaučiasi vyro ribojama, bet iš tiesų pavydi jam, kad būtent jis leidžia laiką su vai- kais ir tapo jų draugu. Praeina daugiau nei pusė filmo, kol šiuo- laikiniai Rouzai, kad ir elegantiškai

Parodos

VILNIUS
Nacionalinė dailės galerija
<i>Konstitucijos pr. 22</i>
Retrospektyvinė paroda „Grafystės – Rim-tautas Vincentas Gibavičius (1935–1993)“ iki 21 d. – paroda „Tarp aušrų. Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus 2015–2025 m. įsigyti kūriniai“
Radvilų rūmų dailės muziejus
<i>Vilniaus g. 24</i>
Akvilės Anglickaitės paroda „Kisdama rymo“ Evaldo Janso retrospektyvinė paroda „Ekstrapoliacija“ iki 28 d. – paroda „Visa tai, ko negalima daryti“ iki 28 d. – Janinos Sabaliauskaitės fotogra-fijų paroda „Malonumas“
Vilniaus paveikslų galerija
<i>Didžioji g. 4</i>
Paroda „Romantizmai“
Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
<i>Arsenalo g. 3A</i>
iki 28 d. – konkurso „Jaunojo dizainerio prizas“ paroda
Vytauto Kasiulio dailės muziejus
<i>A. Goštauto g. 1</i>
Tanios Mouraud (Prancūzija) paroda „Atgimusiam skausmui pagerbti“ iki 28 d. – paroda „Atviros marios: Leo-nardo Andriekaus ir brolių pranciškonų išeivijos dailės kolekcija“
Lietuvos nacionalinis muziejus
Istorijų namai
<i>T. Kosciuškos g. 3</i>
Paroda „Istorija vizgina uodegą“ Tarptautinė paroda „Karalienė, karalystė ir jausmai“
Kazio Varnelio namai-muziejus
<i>Didžioji g. 26</i>
Vieno eksponato paroda „Monstrancija“ Paroda „Laukžemės Madona. Atskleidžiant 600 metų paslaptis“
Signatarų namai
<i>Pilies g. 26</i>
Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“ Paroda „Lozoraičių Lietuva: kai asmeniška tampa politiška“
Vilniaus gynybinės sienos bastėja
<i>Bokšto g. 20</i>
Paroda „Plyta prie plytos“
Valdovų rūmai
<i>Katedros a. 4</i>
iki 28 d. – paroda „Pidhircių rūmai. Istorija ir meno kolekcijos“
MO muziejus
<i>Pylimo g. 17</i>
Videožaidimų paroda „GamePlay“
Bažnytinio paveldo muziejus
<i>Šv. Mykolo g. 9</i>
Edukacinė paroda „Buvau keleivis. Jeru-zalė, Roma, Santjago de Kompostela“ Paroda „Vargonai ir Čiurlioniai“
Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
<i>Užupio g. 40</i>
Paroda „Išmanymo šešėlyje. Skulptūra iki konteksto“
Sapiegų rūmai
<i>L. Sapiegos g. 13</i>
Grupinė paroda „Atbuli griaučiai“
VDA parodų salės „Titanikas“
<i>Maironio g. 3</i>
iki 27 d. – VDA Grafikos katedros absol-ventų paroda „22° G: būvis“ Prano Griušio tapybos paroda „Semantinis skaidrumas“

VDA galerija „Akademija“
<i>Pilies g. 44</i>
iki 27 d. – paroda „22° G: režis“
Vilniaus muziejus
<i>Vokiečių g. 6</i>
Paroda „Adresatas šiuo metu yra… pasiekiamas“
Galerija „Kairė–dešinė“
<i>Latako g. 3</i>
Paroda „Perpetuum Creatrix: moterų linijos“
Prospekto galerija
<i>Gedimino pr. 43</i>
iki 27 d. – Andriaus Repšio personalinė paroda „dieve, dieve…“
Vilniaus fotografijos galerija
<i>Stiklių g. 4</i>
Ingridos Mockutės-Pocienės personalinė paroda „Rožės efektas“
Galerija „Arka“
<i>Aušros Vartų g. 7</i>
iki 28 d. – Islandijos menininkių Rūri paroda „Ateities kartografavimas“
Pamėnkalnio galerija
<i>Pamėnkalnio g. 1</i>
Julijos Goyd ir Ivonos Tau paroda „Dear Eliza“
LDS galerija „Medūza“
<i>Šv. Jono g. 11</i>
Annos-Sophie Berger (Austrija) paroda „The 60s“ Donato Jankausko-Duonio paroda „Metų laikai“
Dailininkų sąjungos galerija
<i>Vokiečių g. 2</i>
Paroda „Kūrybos sujungti“
Galerija „Meno niša“
<i>J. Basanavičiaus g. 1</i>
Gintaro Makarevičiaus tapybos darbų paroda „Apkabink save manimi“
(AV17) galerija
<i>Totorių g. 5</i>
Mindaugo Šnipo paroda „Skulptūros“
Vilniaus rotušė
<i>Didžioji g. 31</i>
Paroda „Aukštos įtamos tinklas“
Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus
<i>Pilies g. 40</i>
Ingos Dingos fotoparoda „Ieškokite moters“
Teatro, muzikos ir kino muziejus
<i>Vilniaus g. 41</i>
Paroda „M.K. Čiurlionis ir Vilnius“ iki 28 d. – paroda „Ludolfas Libertas (1895–1959). Hipnotizuojantis art deco spindesys“ „ <i>Meno forte</i> “ – paroda „Eimunto Nekrošiaus spektaklių žemėlapiai“
Rašytojų klubas
<i>K. Sirvydo g. 6</i>
Giedros Purlytės tapybos darbų paroda
Samuelio Bako muziejus
<i>Naugarduko g. 10 / 2</i>
Atnaujinta nuolatinė ekspozicija „Dinastija“
Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus
<i>Pylimo g. 4 A</i>
<i>Rafaelio Chvoleso galerijoje</i> – paroda „YIVO: Vilniaus istorijos / Stories of Vil-nius“, skirta YIVO instituto 100-mečiui
Čiurlionio namai
<i>Savičiaus g. 11</i>
Algimanto ir Tauro Kensminų paroda „Čiurlionio Vilnius“
Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
<i>Gedimino pr. 51</i>
Paroda „Tylus dialogas su XIX–XX a. pra-džios senąja portretine fotografija“ Paroda „YIVO šimtmetis: ištakos, kelias, palikimas“

Lietuvos medicinos biblioteka
<i>Kaštonų g. 7</i>
iki 26 d. – dailės terapeutų draugijos „TerapiArta“ narių paroda „Dailėjauta’ 2025“
Užupio meno inkubatoriaus galerija
<i>Užupio g. 2A</i>
iki 26 d. – Martynos Pliplytės-Zujienės paroda „Pažeista terpė“
TSEKH galerija
<i>Vytenio g. 6</i>
iki 27 d. – Roko Darulio paroda „Wild and Free“
Galerija „Atletika“
<i>Vitebsko g. 21</i>
Paroda „Kol viltis mus išskirs“
Meno erdvė „Editorial“
<i>Latako g. 3</i>
Paroda „Dantratis, darbščios rankos ir pa-vargusi parodos lankytoja“
GODŪ galerija
<i>Malūnų g. 6A-12</i>
Leo Ray piešinių paroda „Atminties dėžė“
AP galerija
<i>Užupio g. 24</i>
Ramūno Čeponio paroda „Įvadas“
Geležinkelių muziejus
<i>Geležinkelio g. 16</i>
Paroda „Menas ir užuolaidos“
Lukiškių kalėjimas 2.0
<i>Lukiškių skg. 6</i>
Paroda „Rave Nation. Nakties ritmais į laisvę 1992–2004“
„Contour Art Gallery“
<i>Šv. Kazimiero g. 7</i>
Amílcaro Riveros M paroda „Tolina“
Projektų erdvė „8 akys ir ausys“
<i>Algirdo g. 38</i>
nuo 25 d. – Eglės Mykolaitytės paroda „Knock Knock, – who’s there?“
Markučių dvaras
<i>Subačiaus g. 124</i>
Alexandros Bondarev fotografijų paroda „Telkiniai“
Bėgių parko angaras
<i>Pelesos g. 10</i>
iki 28 d. – tarpdisciplininė paroda „means of travel“
KAUNAS
Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
<i>V. Putvinskio g. 55</i>
nuo 19 d. – Linos Straigyтės fotografijų paroda „Trispalvė virš Čiurlionio kalnų Arktyje“
Galaunių namai-muziejus
<i>Vydūno al. 2</i>
iki 28 d. – knygos meno paroda „Pirmas leidimas“
„Meno parkas“
<i>Rotušės a. 27</i>
15-oji Kauno bienalė
Kauno fotografijos galerija
<i>Vilniaus g. 2</i>
iki 25 d. – Dovilės Dagienės paroda „Osmosas“
Kauno menininkų namai
<i>V. Putvinskio g. 56</i>
15-oji Kauno bienalė
Istorinė „Stumbro“ gamykla
<i>K. Būgos g. 7</i>
15-oji Kauno bienalė
Laikinoji M.K. Čiurlionio dailės galerija
<i>A. Mackevičiaus g. 27</i>
15-oji Kauno bienalė
Kauno miesto muziejus
<i>Rotušės a. 15</i>
15-oji Kauno bienalė

RAUDONDVARIS
Raudondvario pilis
<i>Pilies takas 1</i>
Paroda „Arbit Blatas. Skulptūra, grafika, tapyba“

KLAIPĖDA
Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
<i>Liepų g. 33</i>
P. Domšaičio kūrybos nuolatinė ekspози-cija „Visada kelyje“ iki 21 d. – Gedimino Akstino skulptūrinių darbų ir Patricijos Jurkšaitytės tapybos paroda „Kraujo akmuo“ Paroda „Antanas Gudaitis. Kompozicijos“
Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras
<i>Didžioji Vandens g. 2</i>
Bienalė „Saulėlydis kas dvejus metus“
Klaipėdos galerija
<i>Bažnyčių g. 6</i>
Paroda „Antros rankos“

Laikrodžių muziejus
<i>Liepų g. 12</i>
Paroda „Senieji meistrai iš Ukrainos mu-ziejų. Lvivo nacionalinė Boryso Voznyckio dailės galerija“
Baroti galerija
<i>Didžioji Vandens g. 2</i>
Audriaus Janušonio paroda „Eilės“
Galerija „Jusionis“
<i>Herkaus Manto g. 22</i>
Tarptautinio akvarelės plenero Neringoje dalyvių kūrybos paroda „Spalvų simfonija“

ŠIAULIAI
„Laiptų“ galerija
<i>Žemaitės g. 83</i>
iki 24 d. – Augustino Savicko tapyba
Dailės galerija
<i>Vilniaus g. 245</i>
Remigijaus Kriuko meninio stiklo paroda „Tarp iliuzijos ir tikrovės“
Šiaulių istorijos muziejus
<i>Aušros al. 47</i>
Paroda „1915-ieji. Didžiosios istorijos parašėse“

PANEVĖŽYS
Panevėžio miesto dailės galerija
<i>Respublikos g. 3</i>
Mario Čačkos (Latvija) tapybos paroda „Santykiai… Tapyba kaip dialogas“

Fotografijos galerija
<i>Vasario 16-osios g. 11</i>
iki 28 d. – Mindaugo Meškausko fotografijų paroda „Ryšys“
„Stasys Museum“
<i>Respublikos a. 40</i>
Ekspozicija „Icon-O-Stasys“ Tarptautinė paroda „Ir vėjas mus nuneš“

DRUSKININKAI
M.K. Čiurlionio namai-muziejus
<i>M.K. Čiurlionio g. 35</i>
Lauko paroda „Čiurlionių šeimos paletė“
V.K. Jonyno galerija
<i>Turistų g. 9</i>
nuo 19 d. – paroda „Mikalojus Konstanti-nas Čiurlionis: nuo Budos iki Rex“

PALANGA
Palangos gintaro muziejus
<i>Vytauto g. 17</i>
Ekspozicija „Nuo gintaro susidarymo iki unikalų šiuolaikinių gintaro dirbinių“
Jono Šliūpo muziejus
<i>Vytauto g. 23a</i>
Paroda „Laimingi, nes vaikai“ (Rimaldo Vikš-raičio fotografijos ir etnografiniai žaislai)

TRAKAI
Galerija „Foję“
<i>Birutės g. 8</i>
Baltijos šalių akvarelės paroda „Laiškai M.K. Čiurlioniui“

Spektakliai

VILNIUS
Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
19, 20 d. 18.30, 21 d. 18 val. – „PARKAS“ (pagal W.A. Mozarto muziką). Choreogr. A. Preljocajas, dir. A. Morkūnas-Budrys 21, 28 d. 12 val. – D. Sebba „ALISA STEBUKĻŲ ŠALYJE“. Muzikos vad. ir dir. M. Staškus 25–27 d. 18.30, 28 d. 18 val. – G. Kuprevi-čiaus „ČIURLIONIS“. Dir. R. Šervenikas 27 d. 14 val. – „Už scenos ribų: kur gimsta spektakliai“

Lietuvos nacionalinis dramos teatras Naujoji salė
19 d. 19 val. – E. Švedkauskaitės „FOSSILIA“ (pagal D. Grinkevičiūtės kūrinį „Lietuviai prie Laptevų jūros“). Rež. E. Švedkauskaitė 23, 26 d. 19 val. – A. Birch „SAVIŽUDYBĖS ANATOMIJA“. Rež. U. Bartoševičiūtė Mažoji salė
20 d. 14 val., 21 d. 12 val. – B. Kapustinskai-tės „SIBIRO HAIKU“. Rež. A. Gornatkevičius 24, 25 d. 18.30 – J. Bednarczyk „QUANTA“. Rež. Ł. Twarkowski 27 d.19.30 – B. Kapustinskaitės „STAND-UP’AS PRASMEI IR BEPRASMYBEI“. Rež. E. Švedkauskaitė

Vilniaus mažasis teatras
19 d. 13, 15 val. – ekskursija „M.K. Čiurlio-nio uždangos motyvai ir teatro dvasia“ 19 d. 15, 18 val. – A. Čechovo „DĖDĖ VA-NIA“. Rež. T. Janežičius (Slovėnija) 23–245 d. 18 val. – M. Ivaškevičiaus „KAN-TAS. KAMBARYS, KURIAME NEGALVO-JAMA“. Rež. O. Koršunovas 28 d. 18.30 – T. Williamso „KATĖ ANT ĮKAITUSIO SKARDINIO STOGO“. Rež. Ch. Weise (Vokietija)

Oskaro Koršunovo teatras
19 d. 18 val. <i>Ukmergės kultūros centre</i> , 28 d. 18 val. <i>Utenos kultūros centre</i> – „ŠVENTOJI“ (pagal V. Jasukaitytės romaną „Marija Egiptietė“). Rež., scenogr. O. Koršunovas
Vilniaus senasis teatras
20 d. 11, 15 val. – „PASAULIO MEDIS“. Idė-jos aut., rež. ir choreogr. B. Banevičiūtė 20 d. 17 val. – A. Camus „KALIGULA“. Rež. J. Brazys 21 d. 15 val. <i>Mažajoje salėje</i> – „JOSIFAS, MA-RINA IR ANA“. J. Bogdanovič monospektaklis 23 d. 18.30 – Š. Zelmanavičiaus „ATSIVER-TĒLIS. GRAFAS POTOCKIS IŠ VILNIAUS“. Rež. A. Vidžiūnas 24 d. 10, 12 val., 27 d. 11 val. <i>Mažajoje salėje</i> – „MUSĖ“ (pagal R. Muchos poeziją). Rež. A. Sunklodaitė 28 d. 15 val. <i>Mažajoje salėje</i> – K.M. Kulinič „GERAS ORAS, JEI PER DAUG NEGALVOJI“. Rež. K.M. Kulinič

Vilniaus teatras „Lėlė“
Didžioji salė
20, 21 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Rež. A. Mikutis 27, 28 d. 12 val. – S. Siudikos „TRYS PAR-ŠIUKAI“. Rež. A. Mikutis
Mažoji salė
13 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „SNIEGUOLĖ IR SEPTYNI NYKŠTUKAI“ (pagal brolių Grimmų pasaką). Rež. N. Indriūnaitė 14 d. 12 val. – „PELENĖ“ (Ch. Perrault pasakos motyvais). Pjesės aut. ir rež. N. Indriūnaitė 21 d. 14 val. – R. Mikučio „LIUNĖS NUOTY-KIAI“. Rež. A. Grybauskaitė 27 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „DEBESYS“. Rež., dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė

28 d. 14 val. – „SILVESTRAS DŪDELĖ“ (pagal A. Gustaičio pjese). Rež. ir dail. R. Driežis
Kitos erdvės
25–28 d. 18 val. – „GLAISTAS“ (garso patirtis Vilniaus gete). Dramaturg. R. Ribčiauskas, rež. M. Jančiauskas, komp. J.E. Šedytė, A. Šiurys

„Menų spaustuvė“

19 d. 19 val. – I. Vyrypajevo „VAPSVOS“. Rež. A. Rybakovas
20 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – „TIK SUAUGUSIEMS“. Idėjos aut. ir rež. J. Tertelis (teatras „Atviras ratas“)
21 d. 15 val. – „TRYS PARŠIUKAI“. Rež. T. Montrimas („Taško“ teatras)
21, 23 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – „PRAEIS“. Rež., dramaturgas ir aktorius J. Tertelis
25 d. 17, 20 val. – „SUGRĮŽIMAS“ (pagal R. Bolaño novelę „Sugrįžimas“). Rež. N. Jasinskas (Klaipėdos dramos teatras)
27 d. 14, 17, 20 val. *Juodojoje salėje* – „MES TAIP NESITARĖM“ (patirtinis audiovizualinis pasirodymas). Meno vad. D. Vaitiekūnas
28 d. 16 val. *Juodojoje salėje* – I. Wyrpajewo „MAHAMAYA ELECTRONIC DEVICES“. Režisieriai I. Wyrpajewas ir M. Mishynas (J. Miltinio dramos teatras)

KAUNAS

Nacionalinis Kauno dramos teatras
19 d. 18 val., 20, 21 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – PREMJERA! „ALISA VEIDRODŽIO KARALYSTĖJE“ (pagal L. Carrollį). Rež. Ž. Vingelis
23, 24 d. 18 val. *Rūtos salėje* – D. Čepauskaitės „KAI MES BŪSIME JAUNI“. Rež. A. Špilevojus
24 d. 13, 15 val *Parketinėje salėje* – „BABELIO BOKŠTAS. PLANET EARTH / GAME OVER / RESET“. Rež. H. Brinchmann (Norvegija)
26 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – „MEIN KAMPF“. Rež. J. Skrzywanek (Lenkija) (Varšuvos „Powszechny“ teatras)
25 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – J. Tertelio ir A. Jevsejevo „KAUNO PAVASARIS ’72“. Rež. J. Tertelis
26 d. 19 val. *Mažojoje scenoje* – L. Ipsen „ANTRININKAS“. Rež. A. Gornatkevičius
27, 28 d. 12 ir 14.30 val. *Ilgojoje salėje* – „EMILIŲ EMILIS“. Rež. A. Gornatkevičius
27 d. 18 val. *Rūtos salėje* – Ch. Hamptono „PAVOJINGI RYŠIAI“. Rež. A. Jankevičius
28 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – F. Dürrenmatto „SENOŠ DAMOS VIZITAS“. Rež. A. Giniotis

Kauno kamerinis teatras
23–28 d. – eskizų konkursas „Išeities taškas ’25“

Kauno lėlių teatras
20 d. 12 val. – „TIKROJI PELENĖS ISTORIJA“ (pagal Ch. Perrault pasaką). Insc. aut. ir rež. O. Žiugžda
21 d. 12 val. – „MEŠKIUKO GIMTADIENIS“. Rež. R. Bartninkaitė
27 d. 11, 15 val. *KVLT muziejaus erdvėje* – „KAS ČIA?“. Rež. A. Sunklodaitė
27 d. 12 val. – „ŽALIAS ŽALIAS OBUOLIUKAS“. Rež. A. Lebeliūnas
28 d. 12 val. – „SESYTĖ ELENYTĖ IR JONIUKAS AVINIUKAS“. Rež. M. Mičiulytė

KLAIPĖDA
Klaipėdos valstybinis dramos teatras
19 d. 18.30, 20 d. 17 val. – „SUGRĮŽIMAS“ (pagal R. Bolaño novelę „Sugrįžimas“). Rež. N. Jasinskas
27, 28 d. 17 val. *Mažojoje salėje* – J. Pulinovič „ELZĖS ŽEMĖ“. Rež. P. Gaidys
Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras
20 d. 17.30 *I aukšto fojė* – pokalbis „Pasikalbėkime apie KVMT chorą: nuo partitūros iki vaidmens“

20 d. 18.30 *I aukšto fojė* – koncertas „Dainos smėlio laiptais“
21, 28 d. 12 val. – N. Sinkevičiūtės „PA-SAKA BE PAVADINIMO“
25 d. 10.30 – koncertas kūdikiams „Mažylis Mocartas“
26, 27 d. 18.30 – vienaveiksmių baletų dip-tikas „FORMOS“. Choreogr. D. Lee, G. Žmavcas

ŠIAULIAI

Šiaulių dramos teatras
19 d. 18.30, 20 d. 18 val. – R. Kmitos „ŠOK, EDITA, ŠOK“. Rež. E. Vertelytė
21 d. 12 val. – edukacinė programa – teatro dirbtuvės „Šiandien aš aktorius!“
21 d. 17 val. *susitikimo vieta prie skulptūros „Aušra“* – „DIDIEJI ŠIAULIAI“. Rež. I. Jarkova-Bučienė, A. Matutis
24 d. 18.30 – H. Romero ir K. Vaiginio koncertas „Strings and Air“
26 d. 18.30, 27 d. 18 val. *Mažojoje salėje* – PREMJERA! „ANONIMINIAI ŠOKIAI“. Rež. D. Gumauskas, tekstas R. Ribčiausko, komp. V. Leistrumas, choreogr. E. Vizbaraitė, scenogr. R. Valčik, videomeninin. V. Narbutas. Vaidina N. Bėčiūtė, J. Budriūnaitė, T. Galkauskas, M. Geštautaitė, D. Jančiauskas, R. Navickaitė, S. Norgaila, I. Norkutė, V. Paleckaitė, J. Žibūda; kontratenoras V. Bartušas

PANEVĖŽYS

Juozo Miltinio dramos teatras
14, 17 d. 18 val. – A. Špilevojaus „SALA, KURIOS NĖRA“. Rež. A. Špilevojus
19, 20 d. 18.30 *Aukštaitijos siaurojo geležinkelio Panevėžio depe* – W. Shakespeare’o „MAKBETAS“. Rež. A. Špilevojus
20 d. 12 val. – ekskursija J. Miltinio dramos teatre
21 d. 16 val. – „NEPAPRASTA EDVARDO TULEINO KELIONĖ“ (K. DiCamillo knygos motyvais). Rež. K. Siaurusaitytė
23, 24 d. 18.30 *Aukštaitijos siaurojo geležinkelio Panevėžio depe* – W. Shakespeare’o „MAKBETAS“. Rež. A. Špilevojus
25 d. 18 val. ekskursija J. Miltinio dramos teatre
26 d. 18 val. – M. Nastaravičiaus „LAUKYS“. Rež. O. Lapina

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
20 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas. LNF 85-ojo sezono atidarymas. „Čiurlionio kodas III. LNSO, Szymon Nehring, Victorien Vanoosten“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pi-trėnas). Solistas S. Nehringas (fortepijonas, Lenkija). Dir. V. Vanoostenas (Prancūzija). Programoje M.K. Čiurlionio, I.J. Paderewskio, E. Morawski-Dąbrowos, R. Strausso kūriniai
22 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – festivalio „Pasaulio fortepijono žvaigždės sveikina M. K. Čiurlionį“ Gala koncertas. A. Brownellas (fortepijonas, JAV), G. Piekutas (fortepijonas, Danija), S. Nehringas (fortepijonas, Lenkija), D. Mayboroda (fortepijonas, Vokietija), R. Zubovas (fortepijonas). Programoje M.K. Čiurlionio kūriniai
23 d. 11 val. *Jašiūnų dvaro sodyboje* – edukacinių koncertų ciklas „Sveikas, muzikos pasauli“. Programa „Pučiamųjų instrumentų muzikos pasaulis“. Ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris). Programoje J.S. Bacho, A. Vivaldi, A. Corelli, F. Bonzono, E. Morricone’s ir kt. kūriniai
24 d. 18 val. *Mažeikių kultūros centre* – Mažeikių meno festivalis. Šokio opera „Pasaulio sutvėrimas“. Kompozitorius ir idėjos autorius J. Jurkūnas. Rež. ir choreogr.

M. Rimeikis. Atlikėjai Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas). Dir. J.M. Zarzyckis. Solistai G. Gelgotė (sopranas), N. Petročenko (mecosopranas), P. Vyšniauskas (saksofonas), A. Žvirblytė (fortepijonas), baleto artistai,V. Anužis (skaitovas)
28 d. 16 val. *Vilniuje, Filharmonijos Mažojoje salėje*, – Valstybinis Vilniaus kvartetas. Programoje V. Bacevičiaus, V. Jakubėno, A. Dvořáko kūriniai

VILNIUS

LVSO koncertų salė

19 d. 19 val. – LVSO sezono pradžios koncertas: Edgaro Montvido jubiliejus. K. Bakhritdinova (sopranas), K. Smoriginas (baritonas), E. Montvidas (tenoras), J. Rubinovas (bosas), A. Malikėnas (baritonas), M. Jankauskas (tenoras), A. Kunskis (diskantas), Kauno valstybinis choras (vad. R. Šervenikas), berniukų ir jaunuolių choras „Ažuoliukas“ (vad. V. Miškinis), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje G. Puccini „Toska“ (koncertinis atlikimas)
26 d. 19 val. – A. Kazanavičius (aktorius), choras „Jauna muzika“ (vad. V. Augustinas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje G. Venislovo, M.K. Čiurlionio, J. Mieželytės, V. Augustino, Z. Bružaitės, D. Zakaro kūriniai

„Organum“ koncertų salė

19 d. 19 val. – P. Norkūno fortepijono rečitalis „Dieviškoji komedija“. Programoje J.S. Bacho, F. Chopino, A. Skriabino, F. Liszto kūriniai
26 d. 19 val. – „Prancūziški reveransai“. B. Valiukevičiūtė (smuikas), A. Bonnet (fortepijonas). Programoje E.-A. Ysaye, F. Poulenco, C. Debussy, O. Messiaeno kūriniai

Stasio Vainiūno namai
20 d. 17.30 – Šeštadienio popietė. K.E. Daugėla (violončelė, JAV, Lietuva) ir A. Garsonaitė-Šiškienė. Programoje M.K. Čiurlionio, C. Francko ir P. Čaikovskio kūriniai

Festivalis „Pasaulio fortepijono žvaigždės sveikina M.K. Čiurlionį“
19 d. 20 val. *kultūros bare „Kablys“* – „Begaliniai horizontai“ (Lietuva / Prancūzija)
21 d. 18 val. *LVSO koncertų salėje* – L. Debargue (Prancūzija), A. Volodin (Ispanija)

Vakarai

VILNIUS

Rašytojų klubas

23 d. 19.30 *Lietuvos rašytojų sąjungo kiemelyje* – pirmasis rudens sezono „Literatūrinis sprintas“. Sprintą ves V.M.Valkiūnaitė

Nacionalinė dailės galerija

19, 20 d. – pirmas meno ir edukacijos festivalis „Edufestas“: 17 val. *NDG auditorijoje* – diskusija „Keliai ir klystkeliai: kūriniai muziejaus kolekcijoje“. Dalyvauja S. Kvietkauskienė, G. Aksamitauskaitė, L. Sazonova, moderatorius P. Ambrazevičius
19 d. 18 val. – ekskursija „M.K. Čiurlionis ir Lietuvos modernioji dailė“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

20 d. 14 val. *Auditorijoje* – dokumentinio filmo „Čiurlionis po Čiurlionio“ premjera (rež. M. Žukauskas) ir diskusija (moderuoja kultūros žurnalistė L. Žukauskaitė)

PLUNGĖ

Plungės viešoji biblioteka

19 d. 16.30 – A. Ruseckaitės knygos „Vienatybė“ pristatymas. Dalyvauja knygos autorė A. Ruseckaitė, ją kalbina T. Petreikis

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA

Bretanės paslaptis : [detektyvinis romanas] / Jean-Luc Bannalec ; iš vokiečių kalbos vertė Indrė Dalia Klimkaitė. – Kaunas : Terra Publica, 2025. – 316, [3] p.. – (Komisaras Diupenas). – ISBN 978-609-473-368-0 (įr.)

Fo : [romanas] / J.M. Coetzee ; iš anglų kalbos vertė Nijolė Regina Chijenienė. – Vilnius : Sofoklis [i.e. Antanuko debesys], 2022 [i.e. 2025]. – 1 epub3 failas. – ISBN 978-609-8323-98-6

Grojarastis : psichologinis trileris / Sebastian Fitzek ; iš vokiečių kalbos vertė Jūratė Pavlovičienė ; skaito Giedrius Arbačiauskas. – [Vilnius] : „Baltų lankų“ leidyba, 2025. – 1 mp3 failas (10 val., 45 min., 54 sek.) : mono + 1 jpg failas (viršelis). – ISBN 978-609-09-0076-5

Maloninga tiesa : [trileris] / Kendra Elliot ; iš anglų kalbos vertė Rūta Iliasovienė. – Vilnius : Sofoklis [i.e. Antanuko debesys], 2024 [i.e. 2025]. – 1 epub3 failas. – ISBN 978-609-8323-89-4

Miškai : [romanas] / Harlan Coben ; iš anglų kalbos vertė Paulina Kruglinskienė ; skaito Juozas Gaižauskas. – [Vilnius] : „Baltų lankų“ leidyba, 2025. – 1 mp3 failas (11 val., 49 min., 35 sek.) : mono + 1 jpg failas (viršelis). – ISBN 978-609-09-0073-4

Neprašyti Veros Vong pamokymai žmogžudžiams : [romanas] / Jesse Q. Sutanto ; iš anglų kalbos vertė Lina Būgienė. – Vilnius : Alma littera, 2025. – 333, [3] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-6722-9 (įr.)

Panelė Charizma / Loretta Stonkutė, Aleta Chomičkenienė ; [ilustracijų dailininkas Rimas Chomičenkas]. – Kaunas : Mijalba, 2025. – 253, [2] p. : iliustr., portr.. – ISBN 978-609-469-183-6

Rūmai Venecijoje : [romanas] / Danielle Steel ; iš anglų kalbos vertė Irena Kupčinskienė. – Vilnius : Alma littera, 2025. – 269, [3] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-6739-7 (įr.)

Tylioji nuotaka : [psichologinis trileris] / Shalini Boland ; iš anglų kalbos vertė Martyna Bražiūnaitė-Jelisejeva. – Vilnius : Sofoklis [i.e. Antanuko debesys], 2024 [i.e. 2025]. – 1 epub3 failas. – ISBN 978-609-8323-92-4

Umami : poetiniai prieskoniai tavo kasdienybei : [eilėraščiai] / @poetasTomas. – [Vilnius] : Visa Lietuva [i.e. T. Taškauskas], 2025. – 89, [1] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-08-0869-6

GROŽINĖ LITERATŪRA VAIKAMS IR JAUNIMUI

Bliauk tyliai, broli / Ivona Březinová ; iliustravo Tomáš Kučerovský ; iš čekų kalbos vertė Aigustė Vykantė Bartkutė. – Kaunas : Debesų ganyklos [i.e. Terra Publica], 2025. – 237, [3] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-473-370-3 (įr.)

Gimtadienis be torto : [pasaka vaikams] / Dainius Šukys. – [Vilnius] : [BALTO print] : Priešgairinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, [2025]. – 35, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-8193-44-2 (įr.)

Įkyrėlės : [antroji knygos „@Baidyklės“ dalis] / Lisa Bjärbo, Johanna Lindbäck, Sara Ohlsson ; iš švedų kalbos vertė Liveta Ūselė. – Kaunas : Debesų ganyklos [i.e. Terra Publica], 2025. – 335, [1] p.. – ISBN 978-609-473-373-4 (įr.)

Keistuolių klubas / Petra Soukupová ; iliustravo Nikola Logosová ; iš čekų kalbos vertė Aigustė Vykantė Bartkutė. – Kaunas : Debesų ganyklos [i.e. Terra Publica], 2025. – 251, [5] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-473-349-9 (įr.)

Labai alkanas vikšrelis. Slėpynės : knygelė su atverčiamais langeliais ir grioveliais / [Eric Carle] ; [iš anglų kalbos vertė Elžbieta Kmitaitė]. – Vilnius : Alma littera, [2025]. – [12] p. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-6505-8 (įr.)

Mikė Pukuotukas. Diena be medaus : [pasaka pagrįsta A.A. Milne ir E.H. Shepard kūriniais] / parašė Catherine Hapka ; iliustravo Federico Mancuso ; piešė Alessia Pastorello ; [iš anglų kalbos vertė R. Kundrotas]. – Vilnius : Egmont Lietuva, [2025]. – 48 p. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-05-1001-8 (įr.)

Nepaprasta mano vardo istorija / Dzvinka Matijaš ; iliustravo Marjana Mykytiuk ; iš ukrainiečių kalbos vertė Donata Rinkevičienė. – Kaunas : Debesų ganyklos [i.e. Terra Publica], 2025. – 124, [4] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-473-371-0 (įr.)

Nuotykiai vandenyje ir po vandeniu! / [ilustracijos: Disney Storybook Art Team]. – Vilnius : Egmont Lietuva, 2025. – 143, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-05-1002-5 (įr.)

Peliuko istorijos : [eiluota pasaka] / autorė ir iliustratorė Lina Jakucionytė. – Kaunas : Debesų ganyklos [i.e. Terra Publica], 2025. – – (Įr.)

D. 1. – 2025. – 71, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-473-369-7

Seserų apsikėitimas / Sarah Mlynowski & Debbie Righaud ; iliustravo Maxine Vee ; iš anglų kalbos vertė Rasa Stamkauskienė. – Vilnius : Alma littera, 2025. – 173, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-01-6754-0 (įr.)

Šachmatija / Greta Šimkienė ; [piešinių autoriai Austėja Šimkutė ir Armandas Šimkus]. – Kaišiadorys : Printėja, 2025. – 26, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 40 egz.. – ISBN 978-609-445-738-8 (įr.)

Šuniuko Pupio iškyla : [žaislinė knygelė] / [vertė Alfredas Steiblyš]. – Vilnius : Trys nykštukai, [2025]. – [14] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-495-083-4

Tėtis mane myli / [parašė Izzy Down] ; [ilustravo Amanda Gulliver ir Nancy Armo]. – Vilnius : Egmont Lietuva, [2025]. – [25] p., [šk. virš. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-05-0989-0 (įr.)

Vėjo malūnėlis : [eilėraščiai] / Nijolė Kliukaitė ; [paveikslėlius kūrė Nida Girdenytė ir Domykas Girdenis]. – Vilnius : Gelmės, [2025]. – 65, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-8302-61-5

PARENGĖ LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS MOKSLŲ DEPARTAMENTO NACIONALINĖS BIBLIOGRAFINĖS APSKAITOS SKYRIUS

Savaitės filmai

13 dienų, 13 naktų **

Absurdiškų šeimos komedijų ir prancūzų nacionalinio literatūros paveldo ekranizacijų kūrėjas Martinas Bourboulonas ėmėsi hollywoodinio stiliaus filmo. Priežastis – Mohamedo Bidos knyga „13 dienų ir 13 naktų. Kabulo pragare“. 2021 m. rugpjūčio 15 d. talibai įžengė į sostinę. Prancūzijos ambasados evakuacija truko trylika dienų – įtampa, kaip galima įsivaizduoti, buvo didžiulė. Reikėjo derėtis su talibais, kurie dvidešimt metų brandino kerštą, ir su jų leidimu išsinuomoti autobusus, kad būtų galima nuvykti į už penkių kilometrų esantį oro uostą. Jūs, be abejo, įsivaizduojate, kokį filmą galima apie tai sukurti. Na, Bourboulonas tai ir padarė. Tai veiksmo ir įtampos kupinas pasakojimas apie evakuaciją iš priešiškos aplinkos. Sudėtingą Afganistano politinę situaciją, personažų gilumą paliksime kitam kartui. („13 jours, 13 nuits“, rež. Martin Bourboulon, Prancūzija, Belgija, 2025)

Dauntono abatija. Didysis finalas ***

Trečioje ir paskutinėje „Dauntono abatijos“ filmų serijos dalyje didingo dvaro paveldėtoja patenka į sunkią padėtį, nes išsiskyrė su vyru. Tačiau ir finansine prasme Kroulių šeima išgyvena sunkumus – po 1929 m. JAV biržos kracho jų turtas smarkiai sumažėjo. Nepaisant to, dvarininkai ir tarnai dvare laikosi kartu. Šis prabangus kostiuminis filmas – ir melanholiška, ir pakili trilogijos pabaiga, kurioje ponai ir vargšai simbolizuoja pasakišką simbiotinį bendradarbiavimą. („Downton Abbey: The Grand Finale“, rež. Simon Curtis, D. Britanija, JAV, 2025)

Išnykimo valanda ***

Vieną naktį mažame miestelyje paslaptinai dingsta visi tos pačios klasės vaikai, išskyrus vieną. Šoko ištikti miestelio gyventojai greitai ima įtarti, kad prie šios nelaimės yra prisidėjusi auklėtoja. Kol ji tampa vis labiau priešiška nusiteikusių žmonių taikiniu, miestelyje įvyksta dar daugiau keistų dalykų. Tai ambicingas siaubo filmas, pasakojamas iš šešių pagrindinių veikėjų perspektyvos, kuriame iš pradžių lakoniškas, bet vis labiau slegiantis siaubo scenarijus atsiskleidžia laipsniškai. Ne-tradicinė kompozicija ir puikus operatoriaus darbas sukuria ilgalaikį nerimą, kurio nesumažina net keisti humoro momentai. („Weapons“, rež. Zach Cregger, JAV, 2025)

Materialistai **

Niujorko pažinčių agentūros piršlė Liusė dirba negailestingose rinkoje, kurioje žaidimo taisyklės lemia išvaizda, pajamos ir statusas. Bandydama motyvuoti savo klientus ir padėti jiems susitaikyti su atstūmimu, ji pati patenka į emocinę dilemą, nes turi rinktis tarp savo naujo turtingo, žavaus meilužio ir neturtingo, bet nuoširdaus buvusio. Šis romantinės komedijos ir dramos mišinys parodo, kaip kapitalistinė logika formuoja ir griaua meilės sampratą. Galiausiai filmas šiek tiek per lengvai pasiduoda idealistiniam tikros meilės pažadui, bet bent jau galima paganyti akis į gražius aktorius. („Materialists“, rež. Celine Song, JAV, Suomija, 2025)

Prigautas **

Praėjusio amžiaus 10-ojo deš. pabaigoje Niujorke dirbantis barmenas patenka į konkuruojančių gangsterių, kurie visi ieško savo dingusių pinigų, taikiklį. Ši juodoji komedija orientuojasi į tokius filmus kaip „Viršvalandžiai“ (rež. Martin Scorsese, 1985) ir „Vagišiai“ (rež. Guy Ritchie, 2000), nors yra gerokai niuresnė už savo pavyzdžius. Ypač įtikinamai atrodo atmosferiniai miesto vaizdai ir du pagrindiniai aktoriai. Tačiau šis filmas pernelyg slogus, kad jį būtų galima laikyti greitu gangsterių farsu; lemiamais momentais trūksta tikslumo ir dramaturginio jautrumo. („Caught Stealing“, rež. Darren Aronofsky, JAV, 2025)

Rouzų šeimos karas ***

Architektas ir vyrėja įsimyli iš pirmo žvilgsnio, susituokia, persikelia į JAV ir susilaukia dviejų vaikų. Tačiau po dešimties metų vyras patiria profesinę nesėkmę, o moteris plaukia ant sėkmės bangos. Buvusi meilė vis labiau virsta pavydu, neapykanta ir destruktiniu įniršiu. „Rouzų šeimos karas“ – linksma komedija apie ginčus ir skyrybas, kurioje didžiausias dėmesys skiriamas pagrindinių veikėjų britiškam temperamentui ir puikiai parašytiems dialogams. Be to, filme randama daug originalių būdų, kaip spręsti konfliktus socialinėse medijose. („The Roses“, rež. Jay Roach, D. Britanija, Australija, JAV, 2025)

***** – šedevras, **** – pasižiūrėti būtina, *** – geras filmas,
** – būna ir geriau, * – jei turite daug laiko, 0 – niekalas

Redaktorė – Agnė Narušytė | **Redaktorės pavaduotoja** – Rūta Jakimavičienė
Dailė, fotografija – Marija Martinaitytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

PALIESIAUS
DVARAS

„Ar Jūs mylite Lisztą?“

Lisztofonijos V pianistų konkurso nugalėtojai.
Dalyvauja Mūza Rubackytė (fortepijonas, Lietuva / Prancūzija / Šveicarija),
Eglė Andrejevaitė (fortepijonas, Lietuva)

10.18 | 16:00

Daugiau informacijos – paliesiaUSDvaras.lt
El. p. info@paliesiaUSDvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VŠĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „Utenaitis“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Medijų rėmimo fondas
Lietuvos kino centras
Vilniaus miesto savivaldybė

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

LIETUVOS
KINO
CENTRAS

VILNIUS

